

OKTOBER 2003
rapport

De uitbreiding van de Europese Unie

Wie zijn de kandidaat-lidstaten?

Notitie van de EFS en
Commissie Buitenland

Inhoudsopgave

Voorwoord	6	Religie	19
1. Het toetredingsproces	7	Economie	19
De Kopenhagen criteria	8	7. Polen	21
2. De Europese Conventie: de toekomst van Europa	9	Algemeen	21
3. Misverstanden over de uitbreiding 10		Geschiedenis	21
De uitbreiding is veel te duur!	10	Staatsinrichting	21
Een Europese Unie met meer dan 25 landen kan nooit effectief werken! ..	10	Politiek	22
De burgers van de kandidaat-lidstaten willen eigenlijk helemaal niet toetreden! ..	10	Religie	22
4. Estland	12	Economie	23
Algemeen	12	Polen en de EU	23
Geschiedenis	12	8. Tsjechië	24
Staatsinrichting	12	Algemeen	24
Politiek	12	Geschiedenis	24
Religie	13	Staatsinrichting	24
Economie	13	Politiek	25
5. Letland	15	Religie	25
Algemeen	15	Economie	25
Geschiedenis	15	Tsjechië en de EU	26
Staatsinrichting	15	9. Slowakije	27
Politiek	16	Algemeen	27
Religie	16	Geschiedenis	27
Economie	16	Staatsinrichting	28
Letland en de toetreding tot EU	17	Politiek	28
6. Litouwen	18	Religie	28
Algemeen	18	Economie	28
Geschiedenis	18	Slowakije en de EU	28
Staatsinrichting	18	10. Hongarije	30
Politiek	18	Algemeen	30
		Geschiedenis	30
		Staatsinrichting	30

Politiek	31	Politiek	43
Religie	31	Religie	43
Economie	32	Economie	43
Hongarije en de EU	32	Roemenië en de EU	44
11. Slovenië	33	15. Bulgarije	45
Algemeen	33	Algemeen	45
Geschiedenis	33	Geschiedenis	45
Staatsinrichting	33	Staatsinrichting	45
Politiek	34	Politiek	46
Religie	34	Religie	46
Economie	34	Economie	46
Slovenië en de EU	35	Bulgarije en de EU	47
12. Malta	36	16. Turkije	48
Algemeen	36	Algemeen	48
Geschiedenis	36	Geschiedenis	48
Staatsinrichting	36	Staatsinrichting	48
Politiek	36	Politiek	49
Religie	37	Religie	49
Economie	37	Economie	50
Malta en de EU	37	Turkije en de EU	50
13. Cyprus	39	Belangrijke data in de geschiedenis van de uitbreiding	51
Algemeen	39	Refenda: de burgers van de nieuwe lidstaten spreken zich uit	53
Geschiedenis	39	Interessante links	53
Staatsinrichting	39	Belangrijke momenten op de EU-agenda	54
Politiek	40		
Religie	40		
Economie	40		
Cyprus en de EU	41		
14. Roemenië	42		
Algemeen	42		
Geschiedenis	42		
Staatsinrichting	42		

De uitbreiding van de Europese Unie,

wie zijn de

kandidaat-lidstaten?

Voorwoord

Geachte belangstellende,

We staan aan de vooravond van de uitbreiding van de Europese Unie. Christen Democratie is nauw betrokken geweest bij de tot standkoming van de Europese samenwerking. Het is nog steeds een actueel onderwerp dat ons allen aangaat. In maart 2002 publiceerde de Commissie Buitenland van het CDA de nota “Europa hoe nu verder? Een christen-democratisch standpunt”. In die nota worden de uitdagingen beschreven waarvoor Europa zich gesteld ziet. Een van de grootste uitdagingen is de toetreding van 10 nieuwe lidstaten in 2004. Deze uitbreiding stelt hoge eisen aan een Unie die rechtvaardig, democratisch, transparant en doelmatig wil zijn en blijven.

De brochure die voor u ligt is een nadere en praktische uitwerking van de nota “Europa hoe nu verder?”. Wie zijn nu eigenlijk die nieuwe lidstaten? Hoe is hun staatsinrichting geregeld, hoe staan ze er economisch en politiek voor?

Het zal u duidelijk zijn dat er slechts een tussenstand gegeven kan worden. Alles is immers nog in beweging. In de brochure vindt u verwijzingen naar websites, die u op de hoogte kunnen houden van de verdere voortgang van het proces van Europese integratie. Wij hopen u met deze informatie nader zicht te geven op een uitbreidende Unie.

Veel leesplezier!

Drs. P. Bukman

Voorzitter Commissie Buitenland CDA

Dr. J. van Laarhoven

*Voorzitter Eduardo Frei
Stichting*

1. Het toetredingsproces

Na de val van de Berlijnse muur in 1989 werd het mogelijk een einde te maken aan de tweedeling van Europa. Voor de huidige kandidaat-lidstaten kwam deelname aan de Europese samenwerking in zicht. De rijkdom, veiligheid en vrijheid die de lidstaten van de EU sinds de Tweede Wereldoorlog hadden bereikt, werden door veel Midden- en Oost-Europese landen gezien als een voorbeeld voor hun eigen mogelijke ontwikkeling. De EU was op haar beurt zeer geïnteresseerd in nauwere samenwerking met de landen in Midden- en Oost-Europa. Integratie van deze staten in de EU zou namelijk de stabiele en vreedzame ontwikkeling in deze gebieden waarborgen en was daarnaast ook in economisch opzicht interessant.

Direct na de omwentelingen in Oost-Europa begon de EU met het PHARE-programma om het hervormingsproces in de Midden- en Oost-Europese landen te stimuleren door de ondersteuning van specifieke projecten. In 1993 besloten de regeringsleiders op de Europese Raad in Kopenhagen dat de Europese landen die dat wensten, lid konden worden van de EU. Deze toetreding zou plaats

kunnen vinden zodra een geassocieerd land in staat was de verplichtingen van het lidmaatschap na te komen door te voldoen aan de vereiste economische en politieke voorwaarden: de zogenaamde “Kopenhagen criteria”. In 1991 werden de eerste Europa-akkoorden gesloten met Hongarije en Polen. In de Europa-akkoorden is onder andere de geleidelijke invoering van een vrijhandelszone tussen de EU en het land in kwestie vastgelegd. Verder bepalen ze dat de landen die toe willen treden hun nationale regelgeving moeten laten overeenstemmen met die van de EU. Om dit te realiseren, krijgen ze technische hulp van de EU. De akkoorden geven ook de aanzet voor een politieke dialoog tussen de EU en de betreffende landen.

Een ander belangrijk element in de voorbereidingen voor het lidmaatschap zijn de toetredingspartnerschappen en de financiële hulp van de EU. Een toetredingspartnerschap bevat een overzicht van de gebieden waaraan de kandidaat-landen speciale aandacht moeten besteden bij hun lidmaatschapvoorbereidingen. In 1998 vond de EU dat de voorbereidingen van Cyprus,

Tsjechië, Estland, Hongarije, Polen en Slovenië ver genoeg gevorderd waren om lidmaatschapsbesprekingen mee te beginnen. In 2000 begonnen onderhandelingen met Bulgarije, Letland, Litouwen, Malta, Roemenië en Slowakije.

De voorbereidingen worden intensief begeleid en in de gaten gehouden door de EU. Cruciaal hierbij zijn de Voortgang-rapportages die de Europese Commissie een keer per jaar publiceert. Ze overzien de voortgang en lidmaatschapvoorbereidingen van ieder land en beoordelen hoe ver de individuele landen gevorderd zijn in het voldoen van de voorwaarden voor lidmaatschap. Alle Midden- en Oost-Europese kandidaat-lidstaten hebben ingrijpende politieke en economische hervormingen ondergaan. Van een communistische staat moeten ze veranderen in parlementaire democratieën en hun centraal geleide planeconomie moet na diepgaande hervormingen een markteconomie geworden. Ook Malta en Cyprus moeten op politiek en economisch gebied talloze veranderingen doorgevoeren.

Inmiddels zijn de toetredingson-

derhandelingen met Estland, Hongarije, Letland, Litouwen, Polen, Slowakije, Slovenië, Tsjechië en Malta en Cyprus afgesloten. Op de Europese Raad van Kopenhagen in 2003 besloten de regeringsleiders dat deze tien kandidaten er klaar voor zijn om in mei 2004 tot de EU toe te treden. Kandidaat-lidstaten Bulgarije en Roemenië voldoen wel aan de politieke voorwaarden, maar niet volledig aan de economische criteria. Ze hebben nog veel werk te verzetten voor zij aan de verplichtingen van het lidmaatschap kunnen voldoen. De streefdatum voor toetreding van Roemenië en Bulgarije is 2007. Turkije heeft de afgelopen jaren aanzienlijke voortgang geboekt, maar voldoet nog niet volledig aan de politieke Kopenhagen criteria, de voorwaarde voor het openen van toetredingsonderhandelingen.

Op 9 april 2003 heeft het Europees Parlement het toetredingsverdrag goedgekeurd. Hierdoor kunnen alle lidstaten en de toekomstige lidstaten van de EU op 16 april 2004 (de nu overeengekomen datum) het verdrag in Athene ondertekenen. Na de ondertekening moeten de lidstaten en kandidaat-lidstaten het verdrag laten ratificeren door hun eigen parlementen. Op Cyprus na, houden alle kandidaat-lidstaten een referendum over de toetreding, waarvan de uitslag in de meeste gevallen bindend is. In Polen, Tsjechië, Slowakije en de Baltische staten geldt een minimaal vereiste op-

komst van 50 procent. Bij een lagere opkomst zijn de referenda ongeldig en wordt het besluit over de toetreding genomen door de parlementen. Wanneer een kandidaat-lidstaat tegen goedkeuring stemt heeft dit voor de overige kandidaten geen gevolgen, maar als een van de huidige lidstaten zich tegen de uitbreiding verzet, zou het toetredingsproces nog in gevaar kunnen komen. Als de ratificatie echter volgens plan verloopt, treden op 1 mei 2004 tien nieuwe lidstaten toe tot de EU en vinden een maand later Europese verkiezingen plaats in 25 lidstaten.

De Kopenhagen criteria

Op de Europese raad van Kopenhagen in 1993 werd vastgesteld aan welke voorwaarden een kandidaat-lidstaat moet voldoen om lid van de EU te worden. Deze voorwaarden staan bekend als de zogenaamde "Kopenhagen criteria". Voordat een land toetredingsbesprekingen met de EU kan beginnen, moet het voldoen aan politieke criteria. Hiertoe behoren vereisten op het gebied van de democratie, rechtstaat, mensenrechten en bescherming van de minderheden. Om aan de economische voorwaarden te voldoen, moeten de landen een goed functionerende markteconomie hebben en de druk van de concurrentie binnen de EU aan kunnen. Tenslotte moeten de kandidaat-lidstaten de verplichtingen van het lidmaatschap van de EU op zich kunnen nemen. Dit houdt in dat ze hun nationale wetgeving aan moeten passen aan de Europese regelgeving en in staat moeten zijn deze regels uit te voeren en de naleving ervan te controleren.

2. De Europese Conventie: de toekomst van Europa

De EU wordt in 2004 door de uitbreiding bijna twee keer zo groot. Het inpassen van zoveel landen vraagt aanpassing van de huidige Europese structuur. Tegelijkertijd is de huidige EU ook nog volop in beweging om de onderlinge samenwerking te verbeteren, het gezamenlijke beleid de stroomlijnen en zo democratisch mogelijk te functioneren. Daarom besloten de regeringsleiders op de Europese Raad in Nice dat er een nieuw verdrag moet komen dat antwoord geeft op een aantal essentiële vragen over de organisatie en het functioneren van het toekomstige Europa. Op de Europese Raad van Laken in december 2001 werd het besluit genomen hiervoor een Conventie in het leven te roepen. De Conventie kreeg de boodschap mee te streven naar meer democratie, transparantie en efficiëntie in de EU. Om dit nieuwe verdrag voor te bereiden moest eerst een breed en diepgaand debat over dit onderwerp gevoerd worden.

Op 28 februari 2002 ging de Europese Conventie van start met de volgende samenstelling:

- 15 vertegenwoordigers van de staatshoofden en regeringsleiders van de lidstaten (een per lidstaat),
- 13 vertegenwoordigers van de kandidaat-lidstaten (een per kandidaat-lidstaat),
- 30 vertegenwoordigers van de nationale parlementen van de lidstaten (twee per lidstaat),
- 26 vertegenwoordigers van de nationale parlementen van de kandidaat-lidstaten (twee per kandidaat-lidstaten),
- 16 leden van het Europees Parlement
- 2 vertegenwoordigers van de Europese Commissie.

De Fransman Valéry Giscard d'Estaing, oud-president van Frankrijk, werd benoemd tot voorzitter en Giuliano Amato en Jean-Luc Dehaene waren de vicevoorzitters. De Nederlandse vertegenwoordigers waren: Hanja Maij-Weggen (EVP-ED-fractie in het Europees Parlement), Gijs de Vries (Nederlandse regering), Frans Timmermans (Tweede Kamer), Jan Jacob van Dijk (plaatsvervangend vertegenwoordiger Tweede Kamer), René van der Linden (Eerste Kamer) en Wim van Eekelen (plaatsvervangend vertegenwoordiger Eerste Kamer). De leden van de Conventie konden zich laten vervangen door een vaste vervanger, maar in de praktijk waren vaste en plaatsvervangende leden vaak

beide aanwezig tijdens de vergaderingen.

Een tot twee keer per maand vergaderde de voltallige Conventie in Brussel. Bovendien werden de leden in werkgroepen verdeeld, om een aantal vraagstukken grondiger te kunnen bestuderen. Voorbeelden van thema's die besproken zijn: het subsidiariteitsbeginsel, de rol van de nationale parlementen, de coördinatie van het economische beleid en het externe optreden van de EU. De Conventie is via de "luisterfase", de "studiefase" en de "fase van voorstellen" tot het eindresultaat gekomen. In februari 2003 zijn de eerste ontwerp-artikelen voor het nieuwe verdrag door het presidium van de Conventie voorgelegd aan de plenaire vergadering. Daarop zijn amendementen ingediend waarover een aantal maanden onderhandeld is. Op 13 juni heeft de Europese Conventie uiteindelijk consensus bereikt over de tekst van het ontwerpverdrag (Constitutioneel Verdrag) voor de Europese Unie. De resultaten van de Conventie zullen richtinggevend zijn voor de besluiten die genomen worden op de Inter-gouvernementele Conferentie (conferentie van regeringsleiders van de EU) die hierop volgt.

3. Misverstanden over de uitbreiding

De uitbreiding is veel te duur!

De uitbreiding van de EU zal juist economisch voordeel opleveren. De kandidaat-lidstaten zullen daar waarschijnlijk eerder wat van merken en van profiteren, maar op termijn zal het ook winst opleveren voor de huidige lidstaten. Berekeningen laten zien dat, als gevolg van de uitbreiding, de export van de huidige lidstaten van de EU naar de nieuwe lidstaten aanzienlijk toe zal nemen. Dit gebeurde in 1981 ook na de toetreding van Griekenland: onze handel met de Grieken is hierna vertienvoudigd. Op dit moment exporteren we meer naar Griekenland dan we importeren, terwijl dat voor de Griekse toetreding precies andersom was. De Nederlandse bijdrage aan het budget van de Europese Unie neemt dan wel toe door de uitbreiding, maar de verwachting is dat de economische voordelen deze kosten na verloop van tijd ruimschoots zullen compenseren. Bovendien is het een goede investering in de vrede en stabiliteit in dit deel van de wereld.

Een Europese Unie met meer dan 25 landen

Kan nooit effectief functioneren!

Zonder aanpassingen aan het huidige systeem zou dat inderdaad niet mogelijk zijn, maar de EU is al begonnen met dit proces van aanpassingen na het Verdrag van Nice in 2000. In dit verdrag werden onder andere de nieuwe zetelverdeling en weging van de stemmen vastgelegd. Daarnaast wordt in de Europese Conventie over de toekomst van Europa gesproken over welke veranderingen nog meer nodig zijn om de EU zo effectief mogelijk te laten functioneren. De leden van de Conventie bespreken bijvoorbeeld of het noodzakelijk is op meer beleidsgebieden besluiten met meerderheid van stemmen in plaats van unanimitieit te nemen. Ook wordt bekeken of het voorzitterschap van de EU moet blijven roteren tussen de verschillende lidstaten of dat hier een andere oplossing voor gezocht moet worden.

De burgers van de kandidaat-lidstaten willen eigenlijk helemaal niet toetreden!

Met uitzondering van Cyprus houden alle kandidaat-lidstaten

in 2003 een referendum over hun toetreding tot de EU. Inmiddels is al uit de referenda in Malta, Slovenië, Hongarije, Litouwen, Slowakije, Polen en Tsjechië gebleken dat een meerderheid van de bevolking achter het lidmaatschap van de EU staat. In Hongarije bleek 83 procent voor toetreding tot de EU te zijn en in Slovenië en Litouwen zelfs 90 procent!

De uitbreiding zal leiden tot een toestroom van goedkope arbeidskrachten uit Oost-Europa!

Een lid van de EU mag zich in een andere EU-lidstaat vestigen als hij werk heeft of op een andere manier in zijn onderhoud kan voorzien, dit geldt straks dus ook voor de burgers van de nieuwe lidstaten. Dit houdt ook in dat burgers van (kandidaat-)lidstaten zich niet in Nederland mogen vestigen om van de sociale voorzieningen te profiteren. Uit verschillende studies blijkt dat immigratie vanuit Midden- en Oost-Europa op kleine schaal plaats zal vinden en voornamelijk in de gebieden die aan deze landen grenzen. Bij de toetreding van Spanje in 1986 was er ook nog al wat angst over de vele Spaanse migranten die

de hogere welvaart en de betere voorzieningen in Noordwest-Europa zouden opzoeken. Maar de Spaanse arbeidsmigratie naar het noorden nam juist af doordat de Spaanse economie sterker werd als gevolg van de toetreding tot de EU. Hoe beter het economisch gaat in de nieuwe lidstaten, hoe minder aantrekkelijk het is werk te zoeken in andere lidstaten. Mensen verlaten namelijk niet snel hun moederland, familie en vrienden, tenzij speciale omstandigheden daartoe aanleiding geven. Op dit moment leeft en werkt maar 2 procent van de bevolking van de EU in een ander land.

De uitbreiding zal leiden tot meer overlast van criminaliteit, drugs en mensensmokkel! Door de uitbreiding zullen dit soort problemen juist beter aan te pakken zijn, omdat de nieuwe lidstaten betere regels en procedures voor de bestrijding van criminaliteit moesten introduceren. Ze hebben zich ook op dit vlak aan moeten passen aan het niveau van de EU om toe te kunnen treden. Door deze aanpassingen kunnen de huidige lidstaten van de EU makkelijker en efficiënter samenwerken met de nieuwe lidstaten. Na toetreding gaan ze deelnemen aan Europese organisaties die de georganiseerde misdaad bestrijden, zoals Europol en Eurojust. Hierdoor kan grensoverschrijdende criminaliteit zowel in de huidige als de nieuwe lidstaten beter en effectiever bestreden worden.

4. Estland

Officiële naam:	Estse Republiek
Oppervlakte:	45.227 km ² (1,3 keer Nederland)
Hoofdstad:	Tallinn
Bevolking:	ongeveer 1,4 miljoen
Bevolkingssamenstelling:	68% Esten, 26% Russen, 2% Oekraïners, 1% Wit-Russen, 3% overig
Taal:	Ests en Russisch
Religie:	voornamelijk Luthers
Handel met de EU:	export naar de EU: circa 70%, import van de EU: circa 55%

Algemeen

Het schaars bevolkte Estland is een van de kleinere kandidaat-lidstaten. Het ligt aan de Baltische Zee en is een voornamelijk vlak land met een groot aantal meren en eilanden. In het Zuiden zijn echter ook golvende heuvels te vinden. Het land bestaat grotendeels uit land- en bosbouwgronden. In het oosten scheidt een groot meer Estland van Rusland. De verhoudingen met dit buurland zijn nog steeds gespannen vanwege de in Estland aanwezige Russische minderheden. Estland beschouwt zichzelf als een modern Scandinavisch land en is economisch sterk gericht op de buurlanden rond de Baltische Zee. In economisch opzicht is het de meest ontwikkelde Baltische staat. Economische en politieke activiteiten zijn geconcentreerd rond de hoofdstad Tallinn. Dit is een belangrijke havenstad en een van de best bewaarde middeleeuwse steden van Europa

Geschiedenis

De voorouders van de huidige Estse bevolking hebben al duizenden jaren de Oostkust van de Baltische Zee bewoond. Het grondgebied van het huidige Estland is vanaf de 13e eeuw voortdurend in buitenlandse handen geweest. Afwisselend was het land onder Deense, Zweedse, Poolse, Russische en Duitse heerschappij. In 1918 beleefde Estland voor het eerst onafhankelijkheid, maar dat was maar van korte duur. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd het achtereenvolgens door de Sovjet-Unie en het Duitse Rijk bezet. Na de oorlog lijfde de Sovjet-Unie het land in en het werd pas weer een onafhankelijke staat bij het uiteenvallen van de Sovjet-Unie in 1991. Sindsdien heeft Estland in hoog tempo tal van veranderingen ondergaan. Op dit moment is het een stabiele parlementaire demo-

cratie met een dynamische markteconomie.

Staatsinrichting

Estland is een parlementaire republiek waarbij de wetgevende macht in handen is van het parlement. Dit parlement wordt Riigikogu genoemd en bestaat uit één kamer met 101 leden. Om de vier jaar vinden rechtstreekse parlementsverkiezingen plaats. De laatste verkiezingen zijn begin 2003 gehouden. De uitvoerende macht ligt bij de ministerraad, waar de premier voorzitter van is. Hij wordt in deze functie benoemd door de president van de republiek. De president is staatshoofd en wordt door de Riigikogu gekozen voor een periode van vijf jaar. Hij heeft beperkte bevoegdheden, maar zijn invloed op met name de buitenlandse politiek is behoorlijk groot. Sinds 2001 is de voormalige leider van de communistische partij, Arnold Rüütel, president. Hij is pas de tweede persoon die deze functie vervult sinds de onafhankelijkheid van Estland in 1991.

Politiek

Na het herstel van de onafhanke-

lijkheid in 1991 heeft de Estse regering een liberaal economisch beleid gevoerd, wat geleid heeft tot een snelle transformatie in een markteconomie. Binnen het door de regering gevoerde buitenlandse beleid krijgen toetreding tot de NAVO en de Europese Unie de hoogste prioriteit.

De Estse Centrumpartij, de Unie voor de republiek, de Estse Hervormingspartij en de Estse Volks Unie zijn de grootste partijen en de laatste drie vormen samen een regering. De Estse Centrumpartij is een partij uit het politieke midden met sociaal-democratische en neoliberale waarden. De liberaalconservatieve Unie voor de Republiek is een nieuwkomer die bij de laatste verkiezingen opeens 28 zetels won. De Estse Hervormingspartij is een rechtse, liberale partij. Zij heeft als doelstelling 'het waarborgen van de welvaart door de bevordering van het zelfstandige en creatieve vermogen van het individu'. Lidmaatschap van de NAVO en de EU beschouwt zij

als zeer belangrijk. De Estse Volks Unie heette tot 1999 de 'Estse Boeren Partij'. Het is een centrum partij met een aantal linkse standpunten, voornamelijk over sociale zekerheid. Ze hebben conservatieve standpunten aanzien van migratie en integratie. De enige christen-democratische partij met zetels in het Estse parlement is de Vaderlandse Unie (Isamaaliit/PPU). Haar uitgangspunten zijn gebaseerd op conservatieve en christen-democratische idealen. De Vaderlandse Unie is er een uitgesproken voorstander van dat Estland deel gaat uit maken van de West-Europese culturele en economische invloedsfeer. De partij is kandidaat lid van de EVP-ED (Europese Volkspartij (Christen Democraten)/Europese Democraten).

Religie

De Evangelisch lutherse kerk is in Estland de officiële godsdienst sinds de Reformatie van 1520. Door verschillende oorlogen ontwikkelde de lutherse kerk zich in eerste instantie erg

langzaam. Gedurende de heerschappij van de Russische tsaren werd de religie van de Russisch-orthodoxe kerk tijdelijk de staatsgodsdienst. In 1919 werd de Estse Evangelische Lutherse Kerk weer de staatskerk.

Gedurende de eerste periode van de onafhankelijkheid (1920-1940) was officieel tachtig procent van de bevolking lid van de lutherse kerk. Tijdens de bezetting door de Russen vanaf 1945 werden alle religieuze uitingen ontmoedigd. Tweederde van de geestelijkheid verdween en veel kerken werden gesloten. In de jaren zeventig verklaarde minder dan tien procent van de bevolking christen te zijn. Eind jaren tachtig, ten tijde van de periode van liberalisering, werd de interesse in de lutherse kerk weer wat groter. Op dit moment zijn er ongeveer twintig lutherse en tachtig orthodoxe gemeentes in Estland. Andere godsdienstige stromingen zijn het baptisme, het methodisme en het katholicisme. Ook gemeentes van Jehova's getuigen en mormonen komen voor. Tot de Tweede Wereldoorlog woonde er een grote groep joden in de Baltische regio.

Honderdduizenden werden in de oorlog gedeporteerd naar de concentratiekampen en stierven daar. Na de oorlog is er weer een kleine gemeenschap van ongeveer vierduizend joden ontstaan, voornamelijk in en rond de hoofdstad Tallinn. De weinige moslims zijn arbeiders uit islamitische Russische republieken als Azerbeidzjan en Oezbekistan.

Uitslag laatste verkiezingen:

Datum: maart 2003

Partij	Stemmen %	Zetels
Estse Centrumpartij (midden)	25,4	28
Unie voor de Republiek (lib. conserv.)	24,6	28
Estse Hervormingspartij (liberaal)	17,7	19
Estse Volks Unie (agrarisch)	13,0	13
Vaderlandse Unie (christen democr.)	7,3	7
De Gematigden (sociaal democr.)	7,0	6
Estse Volkspartij (Russische minderheid)	2,2	-
Overige partijen	2,8	-

(Bron: www.electionworld.org en www.parties-and-elections.de)

Economie

Vanaf het begin van de jaren '90 is het Estse economische beleid er op gericht geweest de planeconomie zo snel mogelijk om te vormen naar een marktgericht economisch stelsel. Het liberale beleid van de regering, gericht op vrijhandel, sluiting van niet-rendabele staatsbedrijven, privatisering van rendabele staatsbedrijven en het bevorderen van buitenlandse investeringen is succesvol gebleken. De afgelopen jaren is de groei van het BNP in Estland in een stroomversnelling geraakt. In het eerste kwartaal van 2002 bedroeg het gemiddelde Estse bruto maandinkomen 365. In de landbouw wordt echter nog niet de helft daarvan verdiend. De werkloosheid neemt langzaam af, maar is nog altijd niet onder de 10 procent. Vooral in het noordoosten van het land, waar zich veel van de vroegere Sovjetindustrie bevindt, is een groot deel van de grotendeels laag opgeleide bevolking werkloos.

Sinds 1991 heeft Estland zich ontwikkeld tot een handelsland. Belangrijke exportartikelen zijn machines, elektrische apparatuur, hout en textielproducten. In 1991 ging meer dan 90 procent van de uitvoer nog naar de voormalige Sovjet-Unie en kwam ruim 80 procent van de invoer daar vandaan. In 2000 maakte de handel met de lidstaten van de Europese Unie al 69 procent van de Estse export uit en 56 procent van de import. Estland heeft het aan haar gunstige geografische ligging te danken

dat ze een belangrijke rol in de regio vervult bij de doorvoer van handel. Finland en Zweden zijn de belangrijkste handelspartners van Estland.

Estland en de toetreding tot de EU

Estland diende haar aanvraag tot toetreding tot de EU in 1995 in en is een van de tien landen die in 2004 deel gaan uitmaken van de EU. In 1997 concludeerde de Europese Commissie dat Estland voldeed aan de politieke criteria die de EU gesteld heeft voor toetreding. De Europese Raad van Luxemburg was het met deze beoordeling eens en de toetredingsonderhandelingen met Estland zijn in 1998 begonnen. Het land heeft stabiele instellingen die de democratie en de beginselen van de rechtstaat waarborgen en het eerbiedigt de fundamentele rechten en vrijheden van de mens. In verhouding tot andere kandidaat-lidstaten is corruptie een beperkt probleem. Estland heeft al aanzienlijke vorderingen gemaakt bij de hervorming van de juridische en bestuurlijke systemen en moet verder blijven werken aan de versterking hiervan.

Ook op economisch gebied is er veel veranderd sinds 1991. Estland heeft op dit moment een functionerende markteconomie en wordt in staat geacht de concurrentiekracht binnen de EU aan te kunnen, mits ze het huidige macro-economische beleid en hervormingsproces voortzetten. De economie kent een relatief grote groei, met gezonde overheidsfinanciën en een sterke

instroom van buitenlandse investeringen. De liberalisering van de markt en de structurele hervormingen zijn in een vergevorderd stadium en het privatiseringsproces is grotendeels afgerond.

5. Letland

Officiële naam:	Letse Republiek
Oppervlakte:	64.589 km ₂ (1,9 keer Nederland)
Hoofdstad:	Riga
Bevolking:	ongeveer 2,4 miljoen
Bevolkingssamenstelling:	58,1% Letten, 29,3% Russen, 4% Wit-Russen, 2,6% Oekraïners, 2,5% Polen en 3,5% overig
Taal:	Lets en Russisch
Religie:	Luthers, Rooms-katholiek, Russisch-orthodox
Handel met de EU:	export naar de EU: circa 60%, import van de EU: circa 50%

Algemeen

Letland ligt aan de Baltische Zee, tussen Estland en Litouwen in. In het Oosten grenst het aan Rusland en Wit-Rusland (Belarus). Het bestaat voornamelijk uit bossen en weilanden en heeft een vochtig klimaat. Het grootste deel van Letland ligt niet meer dan honderd meter boven zeeniveau. Letland is bijna twee keer zo groot als Nederland, maar heeft een bevolking van slechts 2,4 miljoen. Meer dan een derde hiervan leeft in de hoofdstad Riga, de grootse stad van de Baltische staten. Ongeveer 58 procent van de bevolking is Lets. Als gevolg van het vestigingsbeleid van de Russische bezetter, kent het land een grote Russische minderheid. De positie van deze minderheid zorgt sinds de Letse onafhankelijkheid in 1991 voor spanningen met Rusland. Letland is een van de armste kandidaat-lidstaten met een levenstandaard

die op ongeveer 33 procent van het EU-gemiddelde ligt.

Geschiedenis

Tot de 13e eeuw was het grondgebied van het huidige Letland verdeeld over verschillende stammen. Daarna volgde een eeuwenlange periode van vreemde overheersing. Afwisselend hebben Duitse ridders, Polen, Zweden en Russen het Letse territorium veroverd. Vanaf 1721 tot het einde van de Eerste Wereldoorlog behoorden de Letten tot het Russische Rijk. Ondanks opeenvolgende buitenlandse heerschappij wisten de Letten hun tradities en taal te behouden. Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd Letland door de Duitsers bezet. Na capitulatie van de Duitsers in 1918 verklaarde Letland zijn onafhankelijkheid en bloeide economisch en cultureel op. In 1940 bezetten Sovjet troepen Letland weer en arrestaties, executies en

massadeportatie naar Siberië volgden. De Letse taal en cultuur werden onderdrukt. Van 1941 tot 1945 werd de Sovjet overheersing onderbroken door de Duitse bezetting. Na de inval van het Sovjet leger in 1945 werd het proces van 'sovjëtisering' van Letland hervat. Met het aantrekken van het tijdperk van 'perestrojka' en 'glasnost' onder Gorbatsjov kwam ook in Letland ruimte voor een nationale onafhankelijkheidsbeweging. Op 4 mei 1990 verklaarde het Letse parlement de Republiek Letland onafhankelijk. Na een periode van onzekerheid en spanningen werd de Letse onafhankelijkheid uiteindelijk op 21 augustus 1991 hersteld en internationaal erkend.

Staatsinrichting

Letland is een parlementaire republiek waarbij de wetgevende macht in handen is van het parlement. Het parlement wordt Saeima genoemd en bestaat uit een enkele kamer. De 100 parlementariërs worden rechtstreeks en op basis van evenredige vertegenwoordiging verkozen voor een periode van vier jaar. De laatste verkiezingen vonden plaats op 5 oktober 2002. Het Letse partijstelsel is nog niet volledig sta-

biel: met iedere verkiezing komen nieuwe invloedrijke politieke partijen op. De uitvoerende macht berust bij de premier en de raad van ministers. Het parlement kiest de president voor een termijn van vier jaar en hij kiest vervolgens de premier. Aan de president, die tevens staatshoofd is, kent de Grondwet voornamelijk ceremoniële functies toe. De huidige president Vaira Vike-Freiberga, de eerste vrouwelijke president in Midden- en Oost-Europa, geniet veel aanzien onder de bevolking en haar (informele) politieke invloed is dan ook groot.

Politiek

Het Letse buitenlandbeleid richt zich nadrukkelijk op aansluiting bij euro-atlantische structuren. Letland is ondermeer lid van de WTO, de OVSE en de Raad van Europa en streeft actief naar lidmaatschap van de EU en de NAVO. Lidmaatschap van de NAVO wordt gezien als de beste garantie voor de eigen stabiliteit en veiligheid. Letland neemt, naar vermogen, actief deel aan o.m. IFOR, SFOR, KFOR en de Enduring Freedom operatie in Afghanistan. Toetreding tot de NAVO wordt breed gedragen: ongeveer tweederde van de bevolking is voorstander van NAVO lidmaatschap. De samenwerking tussen Estland, Letland en Litouwen is intensief. Een groot deel van de onderlinge samenwerking houdt verband met het streven naar lidmaatschap van de EU en de NAVO.

Het politieke landschap van

Letland is erg versnipperd: er zijn meer dan 40 officieel geregistreerde politieke organisaties. In het algemeen hebben politieke partijen geen goed gedefinieerde structuur of ideologische basis. In de Letse politiek draait het voornamelijk om de persoonlijkheid van politici. De Letse regering wordt gevormd door een coalitie van het Nieuwe Tijdperk,

heid is een rechtse, nationalistische partij met anti-Russische sentimenten. Ze heeft stelselmatig verbeteringen in de situatie van de Russische minderheid proberen te voorkomen.

Religie

Het orthodoxe christendom werd in de 12e eeuw in Letland geïnt-

Uitslag laatste verkiezingen

Datum: 5 oktober 2002

Partij	Stemmen %	Zetels
Nieuw Tijdperk (liberaal conservatief)	23,9	26
Volkspartij voor harmonie (Russische minderheid, socialistisch)	18,9	24
Volkspartij (conservatief)	16,7	21
Letlands Eerste Partij (christen democr.)	9,6	10
Centrum Partij /Letse Boeren Unie (midden, agrarisch)	9,5	12
Unie voor Vaderland en Vrijheid (conservatief)	5,4	7
Overig	13,4	-

(Bron: www.electionworld.org en www.parliamentselections.de)

Letlands Eerste Partij, de Centrum Partij/Letse Boeren Unie en de Unie voor Vaderland en Vrijheid. Het Nieuwe Tijdperk is een liberaalconservatieve partij die relatief rijk is omdat ze gelieerd is aan het Scandinavische bedrijfsleven. De Volkspartij (Tauta Partija/TP) is een christen-democratische partij en is kandidaat lid van de EVP-ED. Letlands Eerste Partij is tot stand gekomen uit een fusie van verschillende christen-democratische stromingen. De Centrum Partij/Letse Boeren Unie bevindt zich in het midden van het politiek spectrum en heeft een voornamelijk agrarische achterban. De Unie voor Vaderland en Vrij-

duceerd door Russische bezetters. Aan het begin van de 13e eeuw probeerden Duitse ridders met geweld het katholieke geloof aan de bevolking op te leggen. Het protestantse geloof werd rond 1520 geïntroduceerd en kreeg al snel vaste voet aan de grond. Politieke motieven speelde hierbij een belangrijke rol. Via het lutherse geloof probeerden men namelijk de invloed van de paus en de Duitse ridders te bestrijden. De lutheranen probeerden de gewone bevolking te bereiken door de missen in het Lets te houden. Ze vertaalden ook de eerste bijbel in het Lets (1689). De lutherse kerk verdroeg langzamerhand de katho-

lieke kerk. Rond de eerste periode van onafhankelijkheid (1920-1940) was 55 procent van de bevolking luthers, 25 procent katholiek, 9 procent Russisch orthodox en 5 procent joods. Gedurende de Tweede Wereldoorlog werden de meeste joden vermoord in de concentratiekampen van de Duitsers. Tijdens de Russische overheersing werden veel priesters gedeporteerd en kerken gesloten. Na de Sovjetoverheersing werden er weer kerken geopend en geres-taureerd. Op dit moment zijn er ongeveer 370.000 lutheranen en 350.000 katholieken in Letland. Kleinere religieuze groeperingen zijn baptisten, Russisch orthodoxen en er is ook weer een joodse synagoge in Riga.

Economie

Sinds onafhankelijkheid voert de Letse regering een liberaal economisch beleid dat zich kenmerkt door een zo beperkt mogelijke directe overheidsinterventie. Het land stelt zich uitdagend op tegenover buitenlandse bedrijven die met investeringen de economische ontwikkeling van Letland kunnen stimuleren. Het gevoerde economische beleid heeft ertoe bijgedragen dat de hoge inflatie begin jaren '90 vrij snel onder controle is gekregen. Een belangrijk speerpunt bij de overgang naar een marktgericht economisch systeem is de privatisering van Letse staatsbedrijven. Het privatiseringsproces is op dit moment grotendeels voltooid. De buitenlandse handel van Letland heeft zich sinds de onafhankelijkheid in snel tempo ontwikkeld.

Ook de richting van de handelsstromen is ten opzichte van eind jaren tachtig structureel veranderd. Een steeds grotere rol is voor de West-Europese landen weggelegd. Een relatief groot gedeelte van de totale buitenlandse handel van Letland betreft doorvoer van en naar het Russische achterland. Duitsland heeft echter langzamerhand de leidende positie van Rusland overgenomen en is nu de belangrijkste handelspartner van Letland. De gunstige geografische ligging van Letland heeft een positieve bijdrage geleverd aan de belangrijke transitofunctie die het, net als de andere Baltische staten, in de regio vervult. De stad Ventspils is de grootste haven in het Baltische Zeegebied en hoort op het terrein van doorvoerhandel bij de 15 belangrijkste Europese havens. De belangrijkste economische sectoren zijn: elektronica en mechanica, chemische en farmaceutische industrie, houtbewerking, levensmiddelen, textiel en informatietechnologie.

Letland en de toetreding tot EU

Eind 1995 diende Letland, evenals de buurlanden Estland en Litouwen, een aanvraag tot lidmaatschap van de EU in. De Europese Commissie concludeerde in 1999 dat Letland aan de politieke criteria voldeed. De Europese Raad van Helsinki was het hiermee eens en in 2000 werden de toetredingsonderhandelingen met Letland geopend. De achterstand die de Letten hadden ten opzichte van de landen die al in 1998 onderhandelingen waren

gestart, werd ingelopen. Op 1 mei 2004 mag Letland tot de EU toe treden. Evenals de andere Baltische staten ziet Letland het EU-lidmaatschap als een belangrijke mijlpaal op weg naar duurzame economische welvaart en nationale veiligheid.

Letland respecteert de mensenrechten en heeft stabiele instellingen die de democratie, goed bestuur en de rechtstaat waarborgen. Letland heeft op deze gebieden sinds 2000 aanzienlijke voortgang geboekt. Corruptie binnen het openbare bestuur is nog wel van zorgelijke omvang. Verdere versterking van de bestuurlijke en gerechtelijke capaciteit is cruciaal voor de uitvoering en handhaving van de hervormingen en aanpassingen die zijn toegezegd in het kader van de toetredingsonderhandelingen.

Het economische hervormingsproces ging begin jaren negentig moeizaam van start, maar de afgelopen jaren werd veel voortgang geboekt. De economische stabiliteit is aanzienlijk verbeterd en de privatisering is grotendeels voltooid. Letland is op dit moment een functionerende markteconomie die de concurrentiedruk binnen de EU moet kunnen weerstaan als het de benodigde structurele hervormingen blijft voortzetten. Er moet vooral nog veel aandacht besteed worden aan de hervorming van de arbeidsmarkt om de hoge werkloosheid te bestrijden en de verbetering van het ondernemingsklimaat.

6. Litouwen

Officiële naam:	Litouwse Republiek
Oppervlakte:	65.300 km ² (1,9 keer Nederland)
Hoofdstad:	Vilnius
Bevolking:	ongeveer 3,7 miljoen
Bevolkingssamenstelling:	80,6% Litouwers, 8,7% Russen, 7% Polen, 1,6% Wit-Russen, 2,1% overig
Taal:	Litouws
Religie:	voornamelijk Rooms-katholiek, klein deel Protestants en Russisch-orthodox
Handel met de EU:	export naar de EU: circa 50%, import van de EU: circa 45%

Algemeen

Litouwen is de grootste en zuidelijkste van de Baltische staten. Het ligt ten oosten van de Baltische Zee en grenst aan Polen, Letland, Wit-Rusland (Belarus) en het Kalinigrad district van de Russische federatie. In tegenstelling tot Estland en Letland, heeft Litouwen maar een kleine Russische minderheid. Het land kent duizenden kleine meren, rivieren en bossen en heeft 99 kilometer zandkust met indrukwekkende duinen. Ongeveer 56 procent van de bevolking leeft in een van de drie grote steden: Vilnius, Kaunas en Klaipėda. In Bernotai, 25 kilometer ten noorden van Vilnius, ligt het geografische centrum van het Europese continent.

Geschiedenis

In 1385 ging Litouwen een unie aan met Polen. Dit Pools-

Litouwse koninkrijk strekte zich in zijn grootste omvang uit van de Baltische tot de Zwarte Zee, en vormde een buffer tussen het Russische Rijk en de Duitse en Zweedse invloed uit het Westen. In 1795 werd Litouwen ingelijfd bij het Russische Rijk. Hierna volgde een russificatie in Litouwen die zich vooral tegen de katholieke kerk richtte. Als gevolg hiervan groeide het nationale bewustzijn, dat niet alleen anti-Russisch maar ook anti-Pools en antisemitisch was. Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd Litouwen bezet door Duitsland. Nadat Litouwen in 1919 onafhankelijkheid geworden was, bleek de parlementaire democratie maar van korte duur. In 1926 werd een militaire dictatuur gevestigd en werden de rechten van, met name de Joodse, minderheden beperkt. In 1940 vielen Russische troepen Litouwen binnen, in 1941 bezetten de Duitsers Litouwen en in 1944 keerden de Russische troe-

pen weer terug. Ondanks, of misschien juist dankzij, nieuwe russificatieprogramma's bleef het Litouwse nationalisme levend. Tot halverwege de jaren '50 bleef een verzetbeweging tegen de Russische bezetter vechten. Het verzet tegen de Sovjet-Unie kwam tot een uitbarsting in januari 1991, toen Russische troepen een volksopstand neersloegen. Zeventien personen kwamen hierbij om. In augustus 1991 herwon Litouwen eindelijk zijn onafhankelijkheid.

Staatsinrichting

De Litouwse republiek is een parlementaire democratie. Het parlement bestaat uit een kamer en wordt de Seimas genoemd. Het heeft 141 leden, van wie 71 direct en 70 via evenredige vertegenwoordiging voor vier jaar worden gekozen. Sinds 1992 heeft het parlement relatief grote bevoegdheden. De laatste verkiezingen vonden op 8 oktober 2000 plaats. De president wordt voor een periode van vijf jaar gekozen en benoemt op zijn beurt de premier en de stafchef van de strijdkrachten, waarvoor echter wel goedkeuring door het parlement vereist is.

Politiek

Economisch herstel en voortzetting van het privatiseringsproces zijn de grote binnenlandspolitieke onderwerpen, waarbij maar langzaam vooruitgang wordt geboekt. Op buitenlandspolitiek terrein spelen de integratie in de Westelijke structuren en de regeling van de Kaliningrad-kwestie een grote rol. Kaliningrad hoort bij Rusland, maar wordt van het Russische grondgebied gescheiden door Polen en Litouwen. Na de uitbreiding van de EU in 2004 zal het een Russische enclave binnen de EU zijn. Sinds de onafhankelijkheid in 1991 besteedt Litouwen speciale aandacht aan het herstellen en onderhouden van goede betrekkingen met Rusland.

In 2001 moest het centrumrechtse kabinet aftreden na een verschil van mening over het beleid rond privatiseringen, belastinghervormingen en pensioenen. Litouwen heeft daarna een centrumlinkse regering gekregen met de Litouwse Sociaal Democratische Coalitie en de Nieuwe Unie/Sociaal Liberalen. In de Litouwse Sociaal Democratische Coalitie zijn de Litouwse Sociaal Democratische Partij en de Litouwse Democratische Arbeiders Partij verenigd. Deze laatste is de opvolger van de Litouwse Communistische Partij. Tegenwoordig staat de partij voor meer privatiseringen, een open economie en bevordering van de export. Verder is ze een voorstander van subsidiëring van

Uitslag laatste verkiezingen

Datum: 8 oktober 2000

Partij	Stemmen %	Zetels
Litouwse Sociaal Democratische Coalitie (soc. dem.)	31,1	51
Nieuwe Unie/Sociaal Liberalen (soc. liberaal)	19,6	29
Litouwse Liberale Unie (liberaal)	17,3	34
Vaderlandse Unie - Conservatieven (conservatief)	8,6	9
Litouwse Christen Democratische Partij (chr. dem.)	3,1	2
Litouwse Centrum Unie (liberaal)	2,9	2
Overige Partijen	17,4	14

(Bron: www.electionworld.org en www.parties-and-elections.de)

de landbouw en coöperatief eigenaarschap van sommige midden- en kleinbedrijven. Ze vindt dat voor Litouwen op internationaal gebied een rol als intermediair tussen Oost en West is weggelegd. De Litouwse Christen Democratische Partij (Lietuvos Krikscionys Demokratai) dateert al uit 1905 en is in 1989 weer heropgericht. Het is een conservatieve partij aan de rechter zijde van het politieke midden, al staat ze in economisch opzicht dicht bij de sociaal-democraten. Ze maakt zich sterk voor de bescherming van kleine en middelgrote bedrijven en een hardere aanpak van criminaliteit. De partij is, net als de conservatieve Vaderlandse Unie (Tėvynės Sąjunga/TS-LK), kandidaat lid van de EVP-ED.

Religie

Litouwen bekeerde zich als een van de laatste landen van Europa

tot het Christendom toen het in 1385 een unie aanging met Polen. De bekering tot het Rooms-katholicisme was namelijk één van de voorwaarden om samen met Polen één rijk te vormen. In de 16e eeuw had de Reformatie in eerste instantie een grote invloed op de Litouwse bevolking. Maar door de Contrareformatie bleef het protestantisme uiteindelijk toch in de marge. Ook het Russisch orthodoxe geloof kreeg niet echt voet aan de grond. Het katholicisme werd wel serieus bedreigd ten tijde van de Sovjetoverheersing. Een derde van alle katholieke priesters werd gedeporteerd naar Siberië in Rusland. Bovendien werden kloosters en kerken opgeheven en in beslag genomen. Slechts enkele katholieke kerken bleven onder zeer moeilijke omstandigheden bestaan. Deze pogingen om het katholicisme te onderdrukken werkten echter meestal averechts. Vaak gingen nationa-

listische gevoelens en het katholieke geloof hand in hand en na de onafhankelijkheid in 1991 beleefde het katholieke geloof dan ook weer een opleving. Op dit moment is ongeveer 75 procent van de Litouwers katholiek, ongeveer 5 procent van de bevolking is Russisch-orthodox en ongeveer 1 procent is protestant. Het grootste deel van de protestanten is Luthers, een klein deel is hervormd. Verder zijn er, net als in andere voormalige Sovjetrepublieken, veel uit de Verenigde Staten afkomstige sektes actief.

Economie

Litouwen is in economisch opzicht de minst ontwikkelde van drie Baltische staten. Het was relatief laat met het doorvoeren van economische hervormingen en het aantrekken van buitenlandse investeerders. De afgelopen jaren heeft ze deze achterstand gedeeltelijk goedge maakt. Een probleem met betrekking tot het herstel van de Litouwse economie ligt in het feit dat de Litouwse handel traditioneel sterk op de Russische Federatie is gericht. Hoewel de EU nu de belangrijkste handelspartner is, blijven de economische banden met Rusland sterk, in het bijzonder in de energiesector. De ineenstorting van de Russische economie in 1998 heeft dan ook consequenties voor Litouwen gehad. De economie groeit vanaf 2000 weer, maar de werkloosheid blijft vrij hoog. Industrie, diensten en landbouw zijn de belangrijkste economische sectoren van Litouwen.

Litouwen en toetreding tot de EU

In 1995 sloot Litouwen een Europa-akkoord met de Europese Unie, de eerste stap op weg naar volledig lidmaatschap. De Europese Commissie concludeerde in 1999 dat Litouwen voldeed aan de politieke criteria en tijdens de Europese Raad in Helsinki in december 1999 werd Litouwen uitgenodigd voor de toetredingsonderhandelingen. Het behoort tot de groep landen die in 2004 toe mag treden. Litouwen beschikt over stabiele instituties die de democratie en de rechtsorde garanderen en respecteert de mensenrechten en vrijheden. Sinds 1999 heeft Litouwen op dit terrein aanzienlijke vooruitgang geboekt. Het moet nog wel aandacht blijven besteden aan de hervorming van de rechterlijke macht en het openbare bestuur. De corruptie is voornamelijk kleinschalig.

Litouwen heeft de afgelopen twee tot drie jaar aanzienlijke economische voortgang geboekt. De economische situatie is veel stabielier, er is weer sprake van groei, staatsinterventie is teruggebracht en de privatisering nadert voltooiing. Op dit moment is het een functionerende markteconomie en zal, mits de ingezette hervormingen gecontinueerd worden, de concurrentiekracht in de Unie kunnen weerstaan. Litouwen is echter nog altijd bezig achterstanden weg te werken die het in de jaren negentig heeft opgebouwd en er heerst nog hoge werkloosheid.

7. Polen

Officiële naam:	Poolse Republiek
Oppervlakte:	312.685 km ₂ (7.5 keer Nederland)
Hoofdstad:	Warschau
Bevolking:	ongeveer 38,7 miljoen
Bevolkingssamenstelling:	97,6% Polen, 1,3% Duitsers, 0,6% Oekraïners, 0,5% Wit-Russen
Taal:	Pools
Religie:	voornamelijk Rooms-katholiek
Handel met de EU:	export naar de EU: circa 70%, import van de EU: circa 60%

Algemeen

Met bijna 39 miljoen inwoners is Polen veruit de grootste kandidaat-lidstaat. Na toetreding komt Polen, samen met Spanje, op de vijfde plaats van de lijst met grootste landen binnen de EU. Polen heeft een levensstandaard van ongeveer 40 procent van het gemiddelde EU-niveau. Ongeveer een vijfde van alle Polen is werkzaam in de landbouw, die 60 procent van het land in gebruik neemt. Bijna een kwart van de bevolking leeft nog op kleine, inefficiënte boerderijen. In Polen is een grote verscheidenheid aan landschappen te vinden, waaronder stranden, meren, bossen en bergen. In totaal zijn er 26 nationale parken en 8 gebieden die aangewezen zijn als Wereld Erfgoed. De hoofdstad Warschau is het economische en politieke centrum van het land. De Poolse cultuur is al eeuwenlang een integraal onderdeel van de Europese cultuur. Bekende Polen zijn onder andere Copernicus, Chopin,

Marie Curie en natuurlijk paus Johannes Paulus II. De universiteit van Krakau werd gesticht in 1364 en is een van de oudste van Europa.

Geschiedenis

Sinds koning Mieszko in de 10e eeuw het grootste deel van het huidige Poolse grondgebied verenigde heeft het land vele conflicten gekend. Gedurende de 16e eeuw was Polen een van de rijkste en machtigste staten op het Europese continent. In 1791 verloor het zijn onafhankelijkheid en werd ingelijfd door Rusland, Oostenrijk en Pruisen. Polen werd weer onafhankelijk in 1918, maar 1939 viel Duitsland het land in het westen binnen, terwijl de Sovjet-Unie de oostgrens naderde. Na de Tweede Wereldoorlog viel het onder de invloedssfeer van de Sovjet-Unie. Een periode van economische problemen volgde en in de jaren '80 werd de roep om politieke en economische hervormingen onder leiding van de

beweging "Solidariteit" steeds sterker. In 1989 kwam met de eerste gedeeltelijk vrije verkiezingen in de naoorlogse geschiedenis van Polen definitief een einde aan het communistische bewind. De Volksrepubliek hield op te bestaan en maakte plaats voor de Republiek Polen. De beweging "Solidariteit" onder leiding van Lech Walesa behaalde tijdens senaatsverkiezingen nieuwe stijl doorslaggevende winst. De nieuwe regering ging snel over tot radicale politieke en economische hervormingen. Met name de gevolgen van de economische veranderingen leidden tot demonstraties, stakingen en regeringswisselingen.

Staatsinrichting

Polen is een parlementaire democratie. Het Poolse parlement bestaat uit de Sejm en de Senaat. De Sejm bestaat uit 460 leden en de Senaat uit 100, die voor vier jaar gekozen worden. De laatste parlementsverkiezingen vonden plaats in september 2001. Het wetgevende orgaan in Polen is de Sejm, die wordt gecontroleerd door de Senaat. Het standpunt van de Senaat kan weer met een tweederde meerderheid worden verworpen door de Sejm. De uitvoerende macht is in handen van de raad van ministers en de premier. De premier wordt aangewezen door de grootste partij en krijgt

een mandaat van de president om een regering te vormen. De President wordt gekozen voor vijf jaar en is Staatshoofd en opperbevelhebber van de strijdkrachten. Hij heeft de bevoegdheid parlementaire wetgeving tegen te houden, maar zijn veto kan weer ongedaan worden gemaakt met een drievijfde meerderheid in beide huizen van het Parlement. De presidentverkiezingen vonden voor het laatst plaats in oktober 2000 en werden gewonnen door President Kwasniewski. Polen heeft een bijzondere relatie met de Rooms-katholieke Kerk, hierdoor geldt het kerkelijk huwelijk bijvoorbeeld ook voor de wet. De relatie tussen de Rooms-katholieke Kerk in Polen en de Staat en tussen Polen en het Vaticaan is vastgelegd in het zogenaamde concordaat van 25 april 1998. Uitspraken van de paus kunnen grote politieke invloed hebben in Polen.

Politiek

Na een periode van radicale economische hervormingen aan het begin van de jaren '90, lijkt een trend waarneembaar van toenemende overheidsbemoeienis met de economie. In het buitenlands- en veiligheidsbeleid heeft Polen inmiddels één van de twee prioriteiten gerealiseerd, door de toetreding tot de NAVO op 12 maart 1999. Polen is al sinds 1953 een actief contribuant van troepen aan vredesmissies. Prioriteit hebben op dit moment toetreding tot de EU, verdere inbedding van Polen in de NAVO-structuren en verbetering van de relaties met Rusland.

Sinds september 2001 wordt de Poolse regering gevormd door de Coalitie van de Democratische Linkse Alliantie en de Arbeiders Unie en de Poolse Volkspartij. De Democratische Linkse Alliantie is voor een krachtige aanpak van de privatisering en staat volledig achter de toetreding van Polen tot de Europese Unie. Veel partijleiders van de Arbeiders Unie maakten deel uit van de Solidariteitsbeweging. De partij is voor een vertraging van de economische herstructurering als de sociale kosten daarvan te hoog worden. Verder wil ze door middel van fiscale hervormingen voor een herverdeling van inkomen zorgen. Ze staat ook achter Europese integratie, maar niet met evenveel enthousiasme als de Democratische Linkse Alliantie. De Poolse volkspartij werd aan

bestuur. Protectionistische handelsmaatregelen maken ook deel uit van het partijprogramma en de partij heeft soms nationalistische trekjes. De partij steunt de toetreding tot de EU maar is tegen de harde landbouwhervormingen die door Brussel geëist worden. In ideologisch opzicht gaat de partij steeds meer in een conservatieve, christen-democratische richting. Het liberaalconservatieve Burger Platform (Platforma Obywatelska/PO) is waarnemer bij de EVP-ED.

Religie

Ongeveer 97 procent van de bevolking is Rooms-katholiek, circa 1,5 procent behoort tot de Russisch-orthodoxe Kerk en 0,5 procent is protestants. Met de kerstening in 996 werd Polen het meest oostelijk katholieke land

Uitslag laatste parlementsverkiezingen:

Datum: 23 september 2001

Partijen	Stemmen %	Zetels
Coalitie van de Democratische Linkse Alliantie en de Arbeiders Unie (sociaal democratisch)	41,0	216
Burger Platform (liberaal conservatief)	12,7	65
Zelfverdediging van de Poolse Republiek (nationalistisch, agrarisch)	10,2	53
Anti-Corruptie Partij (conservatief)	9,5	44
Poolse Volkspartij (midden, agrarisch)	9,0	42
Coalitie van Poolse Families (nationalistisch)	7,9	38
Overige Partijen	9,7	2

(Bron: www.electionworld.org en www.parties-and-elections.de)

het eind van de 19e eeuw opgericht. Na de Tweede Wereldoorlog steunde de partij het communistische regime. De partij is onder andere voor privatisering en decentralisatie van het lokale

van Europa en er ontstond een hechte band tussen kerk en staat. Onder het communistische regime bloeide de kerk tegen de verdrukking in. Tijdens deze periode sloten de kerk en staat overeen-

komsten, waarbij de kerk het regime aanvaardde en de staat garanties gaf voor kerkelijk bestuur en katholiek onderwijs. Het bezoek van paus Johannes Paulus II aan zijn vaderland in 1979 versterkte de positie van de kerk. In 1989 werd een nieuw akkoord bereikt, waarbij de kerk volledig wettelijk erkend werd. Het bezoek van de paus was ook belangrijk voor de maatschappij in het algemeen. Het maakte het volk bewust van de macht van de massa en het Poolse vraagstuk werd opnieuw onder de internationale aandacht gebracht. De kerk hielp ook veel politieke gevangenen en hun gezinnen en veel geestelijken namen actief deel aan het verzet. Op maatschappelijk terrein in de invloed van de katholieke kerk op dit moment nog steeds groot. Het kerkelijke katholieke leven is springlevend en de zondagse mis-sen trekken veel belangstelling. Doop, communie en vormsel zijn nog steeds hoogtepunten in het leven van veel Polen.

Economie

Polen heeft verschillende natuurlijke bronnen, zoals steenkool, koper, zink, ijzer, olie en gasreserves. De dominante industrieën zijn de metaal-, staal-, textiel- en chemische industrie. Vanaf 1992 maakte Polen een voortdurende economische groei door, mede dankzij buitenlandse investeringen. Polen was een van de eerste landen die economische hervormingen doorzette, maar door de omvang van het land en de zware industrie, is het proces nog niet afgerond. Een gunstige factor is de doorgaans sterke macro-eco-

nomische groei, al is de sterke groei van de jaren '90 in de afgelopen jaren wat teruggelopen. De werkloosheid in Polen bedraagt ongeveer 18 procent, met duidelijke concentraties op het platteland. Polen blijft grote aantrekkingskracht uitoefenen op buitenlandse investeerders. De voornaamste redenen voor buitenlandse ondernemingen om te investeren in Polen zijn de grote binnenlandse markt, de lage loonkosten, de geschoolde beroepsbevolking, de geografische ligging en het toekomstige EU-lidmaatschap. De Poolse handel is sterk georiënteerd op de EU: ongeveer 70 procent van de export gaat naar en ruim 60 procent van de import komt uit de EU. Nederland behoort op dit moment tot de top vier van buitenlandse investeerders in Polen.

Polen en de EU

De Europese Commissie concludeerde in 1997 dat Polen aan de politieke criteria voldoet. De Europese Raad van Luxemburg heeft met deze conclusie ingestemd en de toetredingsonderhandelingen werden in 1998 geopend. Inmiddels zijn de onderhandelingen afgesloten en kan Polen in mei 2004 toe treden tot de EU. Het zal dan met 50 leden in het Europese Parlement even groot zijn als Spanje. De politieke situatie is in het algemeen stabiel. Wel moet Polen de reorganisatie en modernisatie van het bestuurlijke apparaat en het rechtssysteem voortzetten. Verschillende rapporten maken duidelijk dat corruptie vooral in de publieke sector aanwezig is. Dat betekent

dat Polen nog vergelijkbare inspanningen te verrichten heeft als een aantal andere kandidaat-lidstaten. De vorige regering heeft al wel enige resultaten bereikt op het gebied van corruptiebestrijding.

Al in 1997 verklaarde de Europese Commissie dat Polen kon worden beschouwd als een goed functionerende markteconomie, die op de middellange termijn goed opgewassen moest zijn tegen de concurrentiekrachten in de EU. Polen maakte in de jaren '90 namelijk een sterke economische groei door, aangedreven door omvangrijke, voornamelijk buitenlandse, investeringen en gebaseerd op de sector van middelgrote en kleine bedrijven. Maar tegelijkertijd heeft de snelle herstructurering van de economie hoge werkloosheid veroorzaakt en op dit moment verloopt de hervorming van de arbeidsmarkt nog langzaam. In 2001 en 2002 is de economische groei afgenomen en de Poolse landbouw heeft nog steeds te kampen met structurele problemen als gevolg van de versnippering van landbouwbedrijven en overbezetting. Omdat de herstructurering van de landbouw gevoelig ligt bij de bevolking is het moeilijk deze problemen voortvarend aan te pakken. Desalniettemin concludeerde de Europese Commissie dat Polen nog steeds een functionerende markteconomie heeft en bij toetreding de druk van de concurrentie zal kunnen weerstaan. Maar Polen moet dan wel het huidige hervormingsbeleid op consistente wijze voortzetten en intensiveren.

8. Tsjechië

Officiële naam:	Tsjechische Republiek
Oppervlakte:	78.866 km ² (twee keer Nederland)
Hoofdstad:	Praag
Bevolking:	ongeveer 10,3 miljoen
Bevolkingssamenstelling:	94,4% Tsjechen, 3% Slowaken, 0,6% Polen, 0,5% Duitsers, 0,3% Roma, 0,2% Hongaars, 1% overig
Taal:	Tsjechisch en Slowaaks
Religie:	groot deel niet-kerkelijk, verder voornamelijk Rooms-katholiek en klein deel Protestants en Orthodox
Handel met de EU:	export naar de EU: circa 70%, import van de EU: circa 60%

Algemeen

Tsjechië is gelegen in het centrum van Europa en bestaat uit drie historische gebieden: Bohemen, Moravië, en het Tsjechische gedeelte van Silezië. Heuvels en bergen beslaan meer dan 95 procent van het Tsjechische grondgebied en Tsjechië heeft meer dan 900 natuurlijke bronnen. Het land, en met name de hoofdstad Praag, trekt jaarlijks miljoenen toeristen aan vanwege de vele historische en architectonische monumenten. Voor de Tweede Wereldoorlog behoorde Tsjecho-Slowakije tot de tien meest geïndustrialiseerde landen van de wereld. Het was tijdens het interbellum bovendien het enige land in de regio dat zijn democratie wist te handhaven. In 1993 scheidde Tsjechië van Slowakije. Met een bevolking van ongeveer 10 miljoen is Tsjechië een middelgroot land.

De levensstandaard bedraagt 63 procent van het EU-gemiddelde, maar in de streek rond Praag is het BBP per capita juist 35 procent hoger dan het EU-gemiddelde.

Geschiedenis

Tsjecho-Slowakije ontstond in 1918 na de ineenstorting van Oostenrijk-Hongarije. In 1939 bezette het Duitse rijk Tsjecho-Slowakije, nadat het hier goedkeuring voor had gekregen van het Westen met het verdrag van München. In 1945 werd het land bevrijd door het Sovjetleger en in 1948 kwam de communistische partij aan de macht waarna Tsjecho-Slowakije een satellietstaat van de Sovjet-Unie werd. Aan het begin van de jaren '60 werd het land getroffen door een economische crisis, wat leidde tot een roep om hervormingen. In januari 1968 introduceerde de hervormingsgezinde partijleiding

het "socialisme met een menselijk gezicht". De Sovjet-Unie accepteerde deze politiek niet en maakt in augustus 1968 op gewelddadige wijze een einde aan deze "Praagse Lente".

Na de val van de Berlijnse muur in 1989 kwam het communistische regime onder druk te staan en een politieke omwenteling volgde op vreedzame wijze. Vanwege het vredige verloop van deze gebeurtenis, wordt ook wel gesproken van de 'Fluwelen Revolutie'.

In de jaren na de omwenteling belemmerde de voortdurende spanningen tussen Tsjechen en Slowaken een effectief bestuur. De republiek werd daarom, na een stemming in het parlement, op 25 november 1992 gescheiden. Op 1 januari 1993 waren de zelfstandige republieken Tsjechië en Slowakije een feit.

De Tsjechische Republiek zette, onder leiding van president Vaclav Havel, een duidelijke pro-westerse koers in en begon het aansluiting te zoeken bij westerse organisaties. In 1999 trad het samen met Polen en Hongarije toe tot de NAVO.

Staatsinrichting

Tsjechië is een parlementaire democratie. Het Tsjechische parlement bestaat uit een Huis van Afgevaardigden met 200 leden en een Senaat met 81 leden, die gezamenlijk de president kiezen. Bij het rechtstreeks, met algemene verkiezingen, gekozen parlement ligt de wetgevende macht. Leden van het Huis van Afgevaardigden worden gekozen voor een periode van vier jaar, Senatoren worden gekozen voor een periode van zes jaar. De regeringsverantwoordelijkheid ligt bij de eerste minister. De bevoegdheden van de president zijn beperkt. Hij mag zijn veto uitspreken over wetsvoorstellen en mag na verkiezingen de beoogde premier voordragen. Verder is hij verantwoordelijk voor de benoeming van ministers en de voorzitter van de Centrale Bank en heeft hij de bevoegdheid tot het verlenen van gratie.

Politiek

Met de Tsjechische toetreding tot de NAVO op 23 maart 1999 werd een belangrijke stap gezet om de voornaamste doelstelling van het Tsjechische buitenlands beleid sinds 1989 te bereiken: integratie en verankering van Tsjechië in de westerse structuren. Tsjechië heeft een goede relatie met zijn buurlanden. Slowakije is het belangrijkste buurland, waarmee het een douane-unie heeft. Hierbij speelt de speciale relatie als gevolg van het gedeelde verleden uiteraard een grote rol. Tsjechië neemt

actief deel aan de strijd tegen het terrorisme. Zo is in het kader van operatie "Enduring Freedom" momenteel een veldhospitaal actief in Afghanistan.

De regering bestaat uit de Tsjechische Sociaal Democratische Partij en de coalitie van de Christen Democratische Unie (Krestanska Demokraticka Unie/KDU-CSL)

Uitslag laatste verkiezingen

Datum: 14 en 15 juni 2002

Partij	Stemmen %	Zetels
Tsjechische Sociaal Democratische Partij (sociaal democratisch)	30,2	70
Democratische Burgerpartij (conservatief)	24,5	58
Communistische Partij van Bohemen en Moravië (communistisch)	18,5	41
Coalitie van de Christen Democratische Unie en de Vrijheid Unie/ Democratische Unie (conservatief liberaal)	14,3	31
Overig	12,5	-

(Bron: www.electionworld.org en www.parties-and-elections.de)

en de Vrijheid Unie/ Democratische Unie (Unie Svobody - Demokraticka Unie/US). De Sociaal Democratische Partij is in 1878 opgericht en werd in 1948 gedwongen samen te gaan met de communistische partij. De partij werd tijdens de Fluwelen Revolutie in 1989 heropgericht. De partij is voorstander van een "sociale markteconomie" en toetreding tot de EU. De Christen Democratische Unie heeft meer dan 55.000 leden en baseert zich op traditionele, katholieke waarden. Verder streeft de partij naar een sociale markteconomie, een beter sociaal beleid en bestuur-

lijke decentralisatie. Voor de verkiezingen vormde de Christen Democratische Unie een coalitie met de Vrijheid Unie/ Democratische Unie. Deze conservatieve partij is voor de vrije markteconomie en toetreding tot de EU. Zowel de Christen Democratische Unie als Vrijheid Unie/ Democratische Unie zijn kandidaat lid van de EVP-ED.

Religie

De belangrijkste kerk in Tsjechië is de Rooms-katholieke kerk, waartoe ongeveer 39 procent van de bevolking zich rekent. Een deel van de Tsjechische Rooms-katholieke kerk maakte zich in 1920 los van Rome, waarmee een nationale katholieke kerk (de Tsjecho-Slowaakse Kerk, sinds 1971 de Tsjecho-Slowaakse Hussitische kerk) ontstond. Van 1949 tot 1990 stonden alle kerkelijke organisaties onder controle van de staat en vanaf 1971 beheerste de vereniging van pro-commu-

nistische priesters, Pacem in Terris, de Rooms-katholieke kerk in Tsjecho-Slowakije. In 1990 is de kerk officieel van de staat gescheiden en Pacem in Terris opgeheven.

Tsjechië heeft ook een aantal protestantse kerken (ongeveer 2,5 procent van de bevolking is protestants) waaronder die van de Tsjechische Broeders. Verder is er de Orthodoxe kerk van Tsjecho-Slowakije en de Grieks-katholieke kerk. Daarnaast zijn er nog lutheranen, presbyterianen, gereformeerden, baptisten, hernhutters, methodisten en joden.

Ruim 40 procent van de Tsjechische bevolking is niet kerkelijk.

Economie

Tsjechië behoorde vroeger tot een van de economische meest ontwikkelde en geïndustrialiseerde delen van Europa. Het heeft grote hoeveelheden natuurlijke hulpbronnen, waaronder kolen en bruinkool. Een aantal industriële sectoren, zoals de machine-, staal- en chemische industrie, zijn hoog ontwikkeld. Landbouw speelt een relatief kleine rol in de nationale economie. De hervormingen in Tsjechië staan bekend als een voorbeeld van een geslaagd transitieproces. De economische situatie is op dit moment redelijk gunstig en de werkloosheid is relatief laag: ongeveer 8,3 procent van de beroepsbevolking. In het noorden en noordoosten steken de werkloosheidscijfers echter ongunstig af bij die

van de rest van het land. In vergelijking met de andere landen in de regio krijgt Tsjechië de meeste buitenlandse directe investeringen. Nederland is de grootste buitenlandse investeerder.

Tsjechië en de EU

Sinds zijn verkiezing in 1989 heeft Vaclav Havel "een terugkeer naar Europa" als doelstelling gehad. In 1996 diende Tsjechië een aanvraag in om lid te worden van de EU en in 1997 concludeerde de Europese Commissie dat Tsjechië voldeed aan de politieke criteria. In 1998 begonnen de toetredingsonderhandelingen met de EU. De onderhandelingen zijn inmiddels afgesloten en Tsjechië wordt op 1 mei 2004 een van de nieuwe lidstaten van de EU. Het is op dit moment een van de meest stabiele en welvarende landen in Midden Europa. Tsjechië heeft stabiele instituties en democratie en respect voor de mensenrechten zijn stevig verankerd. Corruptie, voornamelijk in de vorm van machtsmisbruik en omkoperij, blijft nog wel een probleem. Tsjechië heeft inmiddels een actieplan ter bestrijding van corruptie opgesteld en ingevoerd. Op het gebied van de bestrijding van de georganiseerde misdaad is al belangrijke vooruitgang geboekt.

De economische hervormingen zijn sinds 1998 vrij soepel verlopen en de Europese Commissie beschouwt Tsjechië als een functionerende markteconomie die de concurrentie in de EU kan

weerstaan, op voorwaarde dat het huidige hervormingsprogramma voortgezet wordt. Aandachtspunten zijn onder andere hervormingen van het sociale zekerheidsstelsel, het pensioenstelsel en de gezondheidszorg. Samen met Nederland heeft Tsjechië een notitie geschreven over de, door de toenemende vergrijzing veroorzaakte, noodzaak maatregelen te nemen om de pensioenstelsels in stand te houden en de sociale en financiële houdbaarheid ervan te waarborgen.

9. Slowakije

Officiële naam:	Slowaakse Republiek
Oppervlakte:	49.035 km ² (1,2 keer Nederland)
Hoofdstad:	Bratislava
Bevolking:	ongeveer 5,4 miljoen
Bevolkingssamenstelling:	85,7% Slowaken, 10,6% Hongaren, 1,6% Roma, 1,1% Tsjechen, 0,6% Oekraïners, 0,1% Duitsers, 0,1% Polen, 0,2% overig
Taal:	Slowaaks en Hongaars
Religie:	voornamelijk Rooms-katholiek, klein deel Protestants, Orthodox en Joods
Handel met de EU: de EU:	export naar de EU circa 60%, import van circa 50%

Algemeen

Slowakije ligt in Midden Europa, tussen Polen, Oekraïne, Hongarije, Oostenrijk en Tsjechië. Samen met Tsjechië vormde het een groot deel van de twintigste eeuw Tsjecho-Slowakije. In 1993 scheidden de landen op een vreedzame manier en sindsdien zijn het twee onafhankelijke staten. De gebieden in het noorden en het midden van Slowakije zijn bergachtig, de rest van het land is vlak. In het noorden zijn verder ook bossen en diepe ravijnen te vinden. De Donau verbindt Slowakije met Wenen, de Rijn en de havens van de Zwarte Zee. Slowakije is iets groter dan Nederland, maar heeft slechts 5,4 miljoen inwoners. De levensstandaard bedraagt ongeveer 50 procent van het gemiddelde van de EU, maar rond Bratislava benadert het BBP het EU-gemiddelde.

Geschiedenis

Tsjecho-Slowakije ontstond in 1918 na het ineenstorten van het Oostenrijk-Hongaarse Rijk. Het bezat 70 procent van de industriële capaciteit van het voormalige rijk en tijdens het interbellum wist het als enige land in Oost-Europa de parlementaire democratie te handhaven. Vanaf het begin bestonden er spanningen binnen Tsjecho-Slowakije. Deze werden enerzijds veroorzaakt door de moeizame incorporatie van een grote Duitse minderheid en kleinere Poolse en Hongaarse minderheden. Anderzijds ontstond er frictie tussen de Tsjechen en de Slowaken door de sterkere economische ontwikkeling van Tsjechië. De depressie in de jaren dertig trof vooral Slowakije, waardoor de spanningen toenamen en de separatistische sentimenten werden versterkt.

In 1939 bezette het Duitse rijk Tsjecho-Slowakije, nadat het hier goedkeuring voor had gekregen van het Westen met het verdrag van München. In 1945 werd het land bevrijd door het Sovjetleger en in 1948 kwam de communistische partij aan de macht waarna Tsjecho-Slowakije een satellietstaat van de Sovjet-Unie werd. Aan het begin van de jaren '60 werd het land getroffen door een economische crisis, wat leidde tot een roep om hervormingen. In januari 1968 introduceerde de hervormingsgezinde partijleiding het "socialisme met een menselijk gezicht". De Sovjet-Unie accepteerde deze politiek niet en maakte in augustus 1968 op gewelddadige wijze een einde aan deze "Praagse Lente". Na de val van de Berlijnse muur in 1989 kwam het communistische regime onder druk te staan en een politieke omwenteling volgde op vreedzame wijze. Vanwege het vredige verloop van deze gebeurtenis, wordt ook wel gesproken van de 'Fluwelen Revolutie'.

In de jaren na de omwenteling belemmerde de voortdurende spanningen tussen Tsjechen en Slowaken een effectief bestuur. De republiek werd daarom, na een stemming in het parlement, op 25 november 1992 geschei-

den. Op 1 januari 1993 waren de zelfstandige republieken Tsjechië en Slowakije een feit. De eerste vijf jaar na de scheiding waren erg moeilijk voor Slowakije. Tijdens de opeenvolgende regeringen onder leiding van premier Meciar raakte het land internationaal geïsoleerd vanwege Meciar's autoritaire optreden en gebrek aan respect voor de democratie. Inmiddels is onder de huidige regering van premier Dzurinda het tijt gekeerd.

Staatsinrichting

De Slowaakse Republiek is een parlementaire democratie. Het Slowaakse parlement bestaat uit een enkele kamer: de Nationale Raad. Deze raad bestaat uit 150 leden en wordt voor vier jaar verkozen. De president wordt rechtstreeks gekozen door de bevolking, voor een periode van vijf jaar. Hij benoemt de premier maar verder is zijn functie hoofdzakelijk ceremonieel, omdat de uitvoerende macht bij het kabinet ligt.

Politiek

Sinds de vreedzame afscheiding van Tsjechië heeft Slowakije een turbulente tijd doorgemaakt. Na de val van de toenmalige premier Meciar bij de verkiezingen in 1998 is Slowakije echter in rustiger vaarwater terecht gekomen. Sindsdien voert de regering een buitenlandse politiek die op Europese integratie en toetreding tot de NAVO gericht is. De uitslag van de verkiezingen van september 2002 laten zien dat

ook de Slowaakse bevolking gekozen heeft voor democratie en Europese samenwerking.

Op dit moment bestaat de Slowaakse regering uit een coalitie van de Slowaakse Christen Democratische Unie, de Hongaarse Coalitie Partij, de Christen Democratische

Partija/MKP) en de Christen-Democratische Beweging (Krestanskodemokraticke Hnuti/KDH) zijn kandidaat lid van de EVP-ED.

Religie

De Rooms-katholieke kerk heeft de grootste aanhang onder de

Uitslag laatste verkiezingen

Datum: 20 en 21 september 2002

Partij	Stemmen %	Zetels
Beweging voor een Democratisch Slowakije (nation.)		19,5 36
Slowaakse Christen Democratische Unie (christen dem.)		15,1 28
Richting (midden)	13,5	25
Hongaarse Coalitie Partij (Hongaarse minderheid)		11,2 20
Christen Democratische Beweging (christen democr.)		8,3 15
Alliantie van Nieuwe Burgers (liberaal)	8,0	15
Communistische Partij (communistisch)	6,3	11
Overige	19,1	0

(Bron: www.electionworld.org en www.parties-and-elections.de)

Beweging en de Alliantie van Nieuwe Burgers. De Slowaakse Christen Democratische Unie is de partij van de huidige premier Dzurinda. De Hongaarse Coalitie Partij verenigt een aantal verschillende partijen die in verband met de nieuwe kieswet in 1998 moesten samenwerken. Tot de verkiezingen van 2002 maakte de Christen Democratische Beweging hier ook deel van uit. De Alliantie van Nieuwe Burgers is een centrum rechtse nieuweling onder leiding van mediamagnaat Rusko. De Slowaakse Christen Democratische Unie (Slovenska Democraticka a Krestanska Unia/SDKU), de Hongaarse Coalitie Partij (Magyar Koalicio

Slowaakse bevolking: ongeveer 60 procent behoort hiertoe. Een deel van de Tsjechische Rooms-katholieke kerk maakte zich in 1920 los van Rome, waarmee een nationale katholieke kerk (de Tsjecho-Slowaakse Kerk, sinds 1971 de Tsjecho-Slowaakse Hussitische kerk) ontstond. Van 1949 tot 1990 stonden alle kerkelijke organisaties onder controle van de staat en vanaf 1971 beheerste de vereniging van pro-communistische priesters, Pacem in Terris, de Rooms-katholieke kerk in Tsjecho-Slowakije. In 1990 is de kerk officieel van de staat gescheiden en Pacem in Terris opgeheven. Ongeveer 9 procent van de bevolking is protestants.

Verder komen ook kleine Grieks-katholieke en Joodse gemeentes voor.

Economie

De Slowaakse economie is sinds het aantreden van de regering van premier Dzurinda in 1998 sterk gegroeid. Na een verdrag als gevolg van structurele hervormingen is de Slowaakse groei in 2001 weer aangetrokken. Na de deling van Tsjecho-Slowakije heeft Slowakije de verouderde zware industrie, waaronder ook veel wapenindustrie, toebedeeld gekregen. Als gevolg van sluitingen en privatiseringen hebben veel mensen hun baan verloren. De werkloosheid is daardoor erg hoog (ongeveer 19 procent). Daarom moet nu aandacht worden besteed aan de ontwikkeling van bedrijven om de voortdurend stijgende werkloosheid onder controle te krijgen.

Slowakije en de EU

In 2004 mag Slowakije toetreden tot de EU, dankzij de inhaalslag die het land sinds 1998 gemaakt heeft. Door het ondemocratische karakter van de regeringen onder leiding van Meciar maakte Slowakije tot 1998 geen kans op het kandidaat-lidmaatschap van de EU. Na het aantreden van een nieuwe regering kwam daar snel verandering in. In 1999 voldeed Slowakije volgens de Europese Commissie aan de politieke Kopenhagen criteria en na toestemming van de Europese Raad van Helsinki zijn in 2000 de toe-

tredingsonderhandelingen gestart. Sindsdien heeft Slowakije aanzienlijke vooruitgang geboekt op in het bijzonder juridisch en bestuurlijk gebied. Inmiddels heeft het stabiele instellingen die de democratie, de rechtstaat en de mensenrechten waarborgen.

Door de hervormingen die sinds 1998 doorgevoerd zijn, is de economie sterk gegroeid. Op dit moment is Slowakije een goed functionerende markteconomie en indien het zijn huidige hervormingsprogramma continueert zal het ook de concurrentie op de Europese markt aan kunnen. Slowakije moet aandacht blijven besteden aan de bestrijding van de hoge werkloosheid en de hervorming van de arbeidsmarkt. Ook dient Slowakije te blijven werken de hervorming van de gezondheidszorg, het pensioenstelsel en de verbetering van de administratieve en juridische sector.

10. Hongarije

Officiële naam:	Republiek van Hongarije
Oppervlakte:	93.036 km ² (2,3 keer Nederland)
Hoofdstad:	Boedapest
Bevolking:	ongeveer 10 miljoen
Bevolkingssamenstelling:	97,6% Hongaren, 1,4% Roma, 0,3 % Duitsers, 0,3% Serviërs, 0,1% Slowaken, 0,1% Roemenen en 0,2% overig
Taal:	Hongaars
Religie:	meerderheid Rooms-katholiek, deel Hervormd, klein deel Luthers, Orthodox en Joods
Handel met de EU:	export naar de EU: circa 75%, import van de EU: circa 60%

Algemeen

Hongarije is een Midden-Europees land dat aan zeven buurlanden grenst: Oostenrijk, Slowakije, Oekraïne, Roemenië, Joegoslavië, Kroatië en Slovenië. Het westen van Hongarije is heuvel- en bergachtig, het oosten vlak en vruchtbaar. De rivier de Donau loopt van noord naar zuid en is een belangrijke transportroute naar Midden- en Zuid-Oost-Europa. De hoofdstad Boedapest ligt aan weerskanten van de Donau. Het is de grootste stad en ook het culturele, economische en industriële centrum van Hongarije. Ongeveer 18 procent van de bevolking (circa 1,8 miljoen mensen) woont in Boedapest. Hongarije kent een rijke geschiedenis als deel van het Oostenrijks- Hongaarse rijk. Onder het communisme heeft het minder achterstand opgelopen dan andere landen in Midden-

Europa. Op dit moment bedraagt de levensstandaard ongeveer 50 procent van het EU-gemiddelde.

Geschiedenis

Rond 1000 na Chr. ontstond de onafhankelijke staat Hongarije. In 1526 werd Hongarije veroverd door de Turken, die het land bezetten tot het Habsburgse leger ze in 1699 versloeg. Hongarije werd vervolgens een deel van het Habsburgse rijk, tot ongenoegen van de Hongaren. In 1867 verwierpen de Hongaren gedeeltelijke autonomie toen het Habsburgse rijk in een Hongaars en Oostenrijks deel werd opgedeeld en de zogenaamde dubbelmonarchie tot stand kwam. Tot het Hongaarse deel behoorden ook gebieden waar Hongaren in de minderheid waren, zoals het grondgebied van het huidige Slowakije en Kroatië.

Na de Eerste Wereldoorlog moest Hongarije een vredesverdrag (de Vrede van Trianon) accepteren, waarbij het grote delen van zijn grondgebied af moest staan. Hierdoor leven ook nu nog aanzienlijke hoeveelheden Hongaren buiten de grenzen van Hongarije. Dit beïnvloedt tot op heden de verhouding van Hongarije met zijn buurlanden, vooral met Slowakije en Roemenië. Hongarije kon zich moeilijk neerleggen bij de bepalingen van Trianon en koos in de Tweede Wereldoorlog de kant van het Duitse rijk, dat de Vrede van Versailles niet wilde accepteren. Toen Hongarije in 1944 echter het pact met de Duitsers wilde verbreken, werd het door Duitse troepen bezet.

De Sovjet-Unie bevrijdde Hongarije in januari 1945 en in 1947 kwamen de communisten aan de macht, met steun uit Moskou. Onder het communisme, en met name na de Hongaarse Opstand in 1956 die door het Sovjetleger neergeslagen werd, vluchtten veel Hongaren naar West-Europa. Vanaf het einde van de jaren '60 werden langzaam hervormingen doorgevoerd en kreeg de bevolking geleidelijk meer democratische rechten. In

1989 besloot de Hongaarse regering de grens met Oostenrijk open te stellen en DDR-onderdanen toe te staan naar het Westen te gaan. Dit besluit heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan de val van de Berlijnse muur en de omwentelingen in Midden- en Oost-Europa.

Staatsinrichting

Hongarije is een parlementaire republiek. Het Hongaarse parlement bestaat uit één kamer (Országgyűlés) met 386 afgevaardigden waarvan iets minder dan 50 procent wordt gekozen via een districtenstelsel, en de rest via directe stemmen op partijlijsten. Iedere vier jaar vinden de verkiezingen plaats. De wetgevende macht is in handen van het parlement. De uitvoerende macht ligt bij het kabinet dat wordt gecontroleerd door het parlement. De minister-president en de andere ministers worden op voordracht van de president door het parlement gekozen. Hongarije heeft een voornamelijk ceremonieel functionerende president als staatshoofd. De president wordt voor vijf jaar gekozen door het parlement.

Politiek

Sinds de verandering van het bewind in 1989 is het land politiek stabiel gebleven met een markteconomie en een parlementair systeem naar Westers model. Het buitenlands beleid van Hongarije is gebaseerd op drie pijlers: integratie in de Europese en Atlantische structuren, goede betrekkingen met de buurlanden

en het behartigen van de belangen van de etnische Hongaren buiten de grenzen. Hongarije heeft zich intensief voorbereid op het lidmaatschap van de Europese Unie. Sinds maart 1999 is Hongarije lid van de NAVO.

De (oud-communistische) Hongaarse Socialistische Partij vormt samen met de liberale Alliantie van Vrije Democraten de regering. De Hongaarse Socialistische Partij streeft naar minder staatsbemoediging met de markt en heeft aangekondigd zich in te zullen zetten voor hervorming van de gezondheidssector en verkleining van de welvaarts kloof tussen rijk en arm. De Alliantie van Vrije Democraten is de grootste liberale partij van het land. De partij is ontstaan in de jaren '70 uit een anticommunistische beweging. Officieel is de partij in 1988 opgericht. In de periode 1998-2000 werd de regering geleid door de Hongaarse Burger Partij (Fidesz-Magyar Polgár

gesloten met het Hongaars Democratisch Forum (Magyar Demokrata Forum/MDF). De Hongaarse Burger Partij is opgericht in 1988 als een liberale jongerenpartij. De partij bestond voornamelijk uit studenten en intellectuelen en de leeftijdsgrens voor leden was 35 jaar. Ze heeft zich ontwikkeld van een liberale jongerenpartij naar een christen-democratische partij en is momenteel kandidaat lid van de EVP-ED. De Hongaarse Burger Partij is voorstander van belastingverlaging en hervormingen op het gebied van de sociale zekerheid, groei van het BNP en Europese integratie. De aanhang bevindt zich voornamelijk in de kleinere steden. Het Hongaars Democratisch Forum is ook kandidaat lid van de EVP-ED. De partij werd in 1988 opgericht door een groep intellectuelen. Ze baseert zich op christen-democratische waarden en benadert zaken vanuit een nationaal-liberaal perspectief.

Uitslag laatste verkiezingen:

Datum: 7 en 21 april 2002

Partij	Stemmen %	Zetels
Hongaarse Socialistische Partij (sociaal democr.)	42,0	178
Coalitie van de Hongaarse Burger Partij en het Hongaars Democratisch Forum (christen democr.)	41,1	188
Alliantie van Vrije Democraten (liberaal)	5,6	20
Overige partijen	11,3	-

(Bron: www.electionworld.org en www.parties-and-elections.de)

Part/FIDESZ). Zij heeft voor de laatste verkiezingen een coalitie

Religie

Tot 1600 was ongeveer 90 procent van de Hongaarse bevolking protestants. Door ernstige discriminatie van de protestantse gemeenschap tijdens en na de Contrareformatie bekeerde veel Hongaren zich tot het Rooms-katholieke geloof. Ten tijde van het communistische regime hadden alle religieuze gemeenschappen te maken met discriminatie en onderdrukking. Pas in de jaren '60 was er sprake van enige ontspanning tussen kerk en staat. In 1964 sloot Hongarije, als eerste communistisch land, een overeenkomst met het Vaticaan. De Rooms-katholieke kerk en de staat sloten in 1971 een verdrag waardoor de Rooms-katholieke geestelijken meer ruimte kregen. In 1990 werden de diplomatieke betrekkingen tussen de Heilige Stoel en de Hongaarse regering volledig hersteld. Op dit moment is een meerderheid van de Hongaarse bevolking Rooms-katholiek. Van de andere geloofsgemeenschappen in Hongarije is de protestantse de grootste. In de 13e eeuw vestigde zich een grote joodse gemeenschap in Hongarije. Ze kregen vrijheid van godsdienst en integreerden goed in de Hongaarse samenleving. Boedapest is ook de geboorteplaats van de vader van het zionisme, Theodoor Herzl. In de laatste jaren van de Tweede Wereldoorlog zijn echter duizenden joden gedeporteerd naar concentratiekampen. Op dit moment telt de Joodse Gemeente ongeveer 100.000 leden.

Economie

Al snel na 1989 is Hongarije begonnen met privatisering en marktliberalisatie. Dit heeft de basis gevormd voor aanhoudende economische groei in de jaren '90. Het proces van economische hervorming is gestaag voortgezet en Hongarije heeft inmiddels grote vooruitgang geboekt. De inflatie is geleidelijk teruggebracht, de overheidsfinanciën zijn verbeterd en er heeft een omvangrijke privatisering plaatsgevonden (met name in de bancaire sector is dit zeer succesvol verlopen). De Hongaarse economie blijft groeien, wat zichtbaar is in onder andere de inkomensstijgingen en toenemende binnenlandse vraag. Ook de industriële productie, investeringen, export en toerisme vertonen een stijgende lijn. Hongarije is een aantrekkelijk land voor buitenlandse investeerders door zijn geografische positie en goedkope en goedgeschoolde arbeidskrachten. Buitenlandse bedrijven zorgen voor ongeveer 80 procent van de export en 43 procent van de totale industriële werkgelegenheid. Nederland was begin 2001 de belangrijkste buitenlandse investeerder in Hongarije.

Hongarije en de EU

Na de val van het Communisme zocht Hongarije al snel toenadering tot het Westen. In 1991 sloot Hongarije een Europa-akkoord met de EU en in 1994 diende het als eerste land in de regio een aanvraag tot lidmaatschap van de EU in. Op de Europese Raad van Luxemburg werd besloten de

onderhandelingen met Hongarije in 1998 te openen, nadat de Europese Commissie in 1997 had vastgesteld dat Hongarije aan de politieke criteria voldeed. Inmiddels zijn de onderhandelingen afgerond en zal Hongarije in mei 2004 toe kunnen treden tot de EU. Hongarije beschikt over stabiele instituties en de democratie en de rechtstaat zijn gegarandeerd. Er zal nog wel gewerkt moeten worden aan verbetering van het rechtssysteem en vermindering van de corruptie. Ook aan de positie van de Roma-minderheid moet aandacht besteed blijven worden. Hongarije heeft weliswaar voor de lange termijn een beleid ontwikkeld om deze bevolkingsgroep actiever bij het openbare leven te betrekken, maar de maatregelen tegen discriminatie moeten beter worden uitgevoerd.

Hongarije heeft een levensvatbare, gezonde en concurrerende markteconomie. Aandachtspunten zijn nog wel het terugdringen van het begrotingstekort, een fundamentele hervorming van de gezondheidssector en het in overeenstemming brengen van de ontwikkeling van de lonen met de ontwikkeling van de productiviteit. Daarnaast zorgt de vaak ondoorzichtige en onvoorspelbare Hongaarse wet- en regelgeving bij handel en investeringen nog wel eens voor problemen, hieraan zal de komende jaren gewerkt worden. De werkloosheid in Hongarije is relatief laag, maar wel structureel, vooral door de aanwezigheid van een groep laaggeschoolden en een in het algemeen lage arbeidsmobiliteit.

11. Slovenië

Officiële naam:	Sloveense Republiek
Oppervlakte:	20.273 km ² (0,6 keer Nederland)
Hoofdstad:	Ljubljana
Bevolking:	ongeveer 2 miljoen
Bevolkingssamenstelling:	87,8% Slovenen, 2,8% Kroaten, 0,4% Hongaren, 0,2% Italianen, 2,4% Serven, 1,4% Bosniërs, 5% overig
Taal:	Sloveens en Servo-Kroatisch, Italiaans, Duits, Hongaars
Religie:	Rooms-katholiek, verder grote verscheidenheid aan geloofsgemeenschappen
Handel met de EU:	naar de EU: circa 60%, import van de EU: circa 70%

Algemeen

Slovenië ligt in Midden-Europa, ten zuiden van de Alpen, en grenst aan Italië, Oostenrijk, Hongarije en Kroatië. In 1991, na een korte politieke strijd, werd Slovenië onafhankelijk van Joegoslavië. Het land heeft zich snel ontwikkeld tot een modern, stabiel land. Het speelt een positieve rol in de inspanningen van de EU en de VN om de vrede en stabiliteit in de westelijke Balkan te bevorderen. De oppervlakte van Slovenië is ongeveer de helft van die van Nederland en het heeft maar twee miljoen inwoners. Het is landschap is voornamelijk heuvel- en bergachtig, maar Slovenië heeft ook een stukje kust aan de Adriatische Zee. De hoogste berg de Triglav (2864 meter) is afgebeeld op de nationale vlag. De hoofdstad Ljubljana werd in de Romeinse tijd gesticht. De universiteit, met meer dan 20

000 studenten, draagt bij aan het rijke culturele leven van de stad. Lipica, een stad in de buurt van de Italiaanse grens, is bekend van de Lipizaner paarden. Het wereldberoemde dressuurcentrum van Lipica werd al in 1580 opgericht. De levensstandaard van Slovenië is vergelijkbaar met die van Griekenland en Portugal.

Geschiedenis

Vanaf de vroege Middeleeuwen tot na de Eerste Wereldoorlog was Slovenië onderdeel van het Habsburgse rijk. In 1918 werd het samen met Servië en Kroatië onderdeel van de eerste Joegoslavische staat. Na de bezetting van Joegoslavië door de Duitsers werd Slovenië verdeeld tussen Duitsland, Italië, en Hongarije. Partizanen onder leiding van Tito kregen de overhand in het verzet en stichtten in 1943 de onafhankelijke republiek

Joegoslavië. In 1948 brak Joegoslavië met Moskou na oneenigheid over het door Moskou gevoerde beleid. Na Tito's dood in 1980 werden de etnische, politieke en economische verschillen in Joegoslavië scherper. Het einde van de Koude Oorlog gaf een sterke impuls aan voorstanders van democratisering en zelfbeschikkingsrecht. Voor de Slovenen was het al snel duidelijk dat hun invloed in de federatie nooit overeen zou komen met de afdracht van middelen aan armere deelrepublieken. In september 1989 nam het Sloveense parlement een wet aan waarin zij het recht opeiste om zich af te mogen scheiden van de Joegoslavische Republiek. Belgrado reageerde met een boycot van Sloveense goederen waarna het Sloveense Parlement de afscheiding afkondigde. Tijdens een referendum in december 1990 werd door de bevolking gekozen voor onafhankelijkheid: 89 procent stemde vóór onafhankelijkheid. De daaropvolgende schermutselingen tussen Sloveense milities en het Joegoslavische leger duurden tien dagen en eisten 79 levens. Na een bemiddeling van de EU-Troika (Nederland-Italië-Luxemburg) werd een overeenkomst tussen de Federale Joegoslavische overheid en de Sloveense overheid gesloten. Slovenië verklaarde zich ver-

volgens op 25 juni 1991 onafhankelijk. In januari 1992 erkende de EU de nieuwe staat Slovenië.

Staatsinrichting

Slovenië is een parlementaire republiek met als staatshoofd een president. De president heeft een voornamelijk ceremoniële functie en is opperbevelhebber van de strijdkrachten. Hij wordt gekozen door middel van directe verkiezingen voor een periode van maximaal vijf jaar. Aan het hoofd van de regering staat een premier, genomineerd door de president. Het hoogste wetgevende orgaan in Slovenië is de Nationale Vergadering. Dit orgaan telt 90 zetels die om de vier jaar via directe verkiezingen worden verkozen. De Nationale Raad, met 40 zetels, vormt hierbij een adviserend orgaan, hij kan slechts heroverweging van wetgeving verzoeken.

Politiek

Slovenië streeft goede betrekkingen met zijn buurlanden na. Na de val van Milosevic zijn de betrekkingen met Servië onlangs weer hersteld. Startproblemen met Italië na de onafhankelijkheid behoren sinds de toetredingsaanvraag in 1997 tot het verleden. Met Hongarije onderhoudt Slovenië uitstekende relaties. Met Kroatië zijn maatregelen overeengekomen om kleine grensgeschillen op te lossen. De laatste tijd is ook de soms moeizame relatie met Oostenrijk verbeterd. Er waren moeilijkheden over de kerncentrale van Krsko (die volgens Oostenrijk moet sluiten) en

andere irritaties variërend van de 'denationalisatiekwesitie', belastingvrije winkels in Slovenië tot de vraag of alleen Slovenië het recht heeft de naam 'Lippizaner' voor paarden te gebruiken. Lidmaatschap van de EU en NAVO zijn de belangrijkste doelen in de buitenlandse politiek van Slovenië. Daarnaast speelt het land een positieve rol in het stabilisatieproces op de Balkan.

De Sloveense regering wordt gevormd door een coalitie van de Liberale Democratie van Slovenië, de Verenigde Lijst van Sociaal Democraten, de Sloveense Volkspartij/Sloveense Christen Democraten en de Democratische Partij van Gepensioneerden. De Liberale Democratie van Slovenië promoot individualistische en kosmopolitische waarden. De aanhang bestaat onder andere uit de intelligentsia en jonge ondernemers en managers. De Verenigde

Lijst van Sociaal Democraten is in 1993 tot stand gekomen uit een samengaan van drie partijen. In april 2000 is de Sloveense Volkspartij/Sloveense Christen Democraten (Slovenska Ljudska Stranka-Slovenski Krscanski Demokrati/SLS-SKD) ontstaan uit twee christen democratische partijen. Beide partijen hebben deelgenomen aan regeringen in de jaren '90. De Sloveense Volkspartij/Sloveense Christen Democraten bevindt zich enigszins rechts van het politieke midden en heeft veel aanhang onder de boerenbevolking. De partij is kandidaat lid van de EVP-ED, evenals de Sociaal Democratische Partij van Slovenië en Nieuw Slovenië/Christelijke Volkspartij. Nieuw Slovenië is een christen-democratische partij die het belang van de Europese culturele, democratische, morele en sociale waarden onderstreept. Ze hecht groot belang aan het lid-

Uitslag laatste verkiezingen:

Datum: 15 oktober 2000

Partij	Stemmen	Zetels
Liberale Democratie van Slovenië (liberaal)	36,3	34
Sociaal Democratische Partij van Slovenië (conservatief)	15,9	14
Verenigde Lijst van Sociaal Democraten (sociaal-democratisch)	12,1	11
Sloveense Volkspartij /Sloveense Christen Democraten (chr. democr.)	9,6	9
Nieuw Slovenië/Christelijke Volkspartij (christen democr.)	8,6	8
Democratische Partij van Gepensioneerden	5,2	4
Sloveense Nationale Partij (nationalistisch)	4,4	4
Partij van de Sloveense Jeugd (liberaal)	4,3	4
Overige Partijen/ Minderheden	3,7	2

(Bron: www.electionworld.org en www.parties-and-elections.de)

maatschap van de EU en de NAVO. In economisch opzicht is de partij voor het stimuleren van particuliere initiatieven, liberalisatie en deregulering.

Religie

Het protestantisme droeg in de zestiende en zeventiende eeuw in belangrijke mate bij aan de nationale bewustwording van de Slovenen. Tijdens de Contrareformatie verdween het protestantse geloof echter grotendeels en bekeerde een groot deel van de Slovenen zich tot het Rooms-katholieke geloof. Ook tegenwoordig behoort de meerderheid van de Sloveense bevolking tot de Rooms-katholieke kerk: ongeveer 70 procent van de Slovenen is Rooms-katholiek. Andere christelijke geloofsgemeenschappen zijn de Servisch-orthodoxen, de oud-katholieken en de Lutheranen. Verder zijn er nog enkele kleine groepen joden en moslims.

Economie

Sinds de onafhankelijkheid in 1991 heeft de Sloveense regering een evenwichtig macro-economisch beleid gevoerd. Slovenië heeft op dit moment een stabiele economie met één van de hoogste groeicijfers in de regio. Het inkomen per hoofd van de bevolking bedraagt inmiddels ruim tweederde van het EU-gemiddelde en is daarmee het hoogste van de Midden-Europese kandidaat-lidstaten. Ondanks de aanhoudende economische groei, daalt de werkloosheid echter niet noemens-

waardig en op ongeveer 11 procent steken. De beroepsbevolking is goed opgeleid maar verdere verbetering van het opleidingsniveau blijft noodzakelijk. Slovenië heeft zich in vergelijking met andere kandidaat-lidstaten ingespannen voor de privatisering van staatsbedrijven en het aantrekken van buitenlandse investeringen. De rol van de overheid in de economie is nog steeds groot, maar als de grote privatiseringsprojecten zoals banken, telecommunicatie en zware industrie opgang komt zal dit snel veranderen. De economische activiteit is geleidelijk aan het verschuiven in de richting van lichte industrie en diensten. Slechts ongeveer vijf procent van de Sloveense beroepsbevolking is werkzaam in de landbouw. Het gaat hierbij om kleine boerderijen in achtergestelde gebieden. Slovenië werkt aan een omvangrijk wegebouwprogramma, dat mede gericht is op zijn belangrijkste haven, Koper.

Slovenië en de EU

Op 10 juni 1996 ondertekende Slovenië een Europa-akkoord met de EU en diende het een aanvraag tot EU-lidmaatschap in. In 1997 concludeerde de Europese Commissie dat Slovenië aan de politieke criteria voldeed. Tijdens de Europese Raad in Luxemburg in december 1997 is Slovenië uitgenodigd voor de toetredingsonderhandelingen die in maart 1998 van start gingen. Slovenië heeft stabiele instituties die de democratie en de rechtszekerheid garan-

deren. Mensenrechten en vrijheden worden gerespecteerd. Na 1997 zijn deze verworvenheden steeds dieper geworteld in de Sloveense samenleving. Onlangs zijn maatregelen getroffen om het rechtssysteem verder te hervormen en de achterstand bij de behandeling van zaken te verminderen. Ook is Slovenië bezig de werking van het overheidsapparaat verder te verbeteren. Corruptie wordt niet als een belangrijk probleem gezien, al heeft Slovenië meer last van corruptie dan bijvoorbeeld Italië en Griekenland.

Ondanks de grote invloed van de overheid, presteert de Sloveense economie goed. De Europese Commissie concludeerde in 2002 dat Slovenië een functionerende markteconomie heeft en zonder grote problemen toe kan treden tot de interne markt als de ingezette hervormingen worden gecontinueerd. Structurele hervormingen en privatisering van de financiële sector vormen nog aandachtspunten. Ook moet Slovenië zich in blijven zetten voor het terugbrengen van de inflatie.

12. Malta

Officiële naam:	Maltese Republiek
Oppervlakte:	316 km ² (0,009 keer Nederland)
Hoofdstad:	Valletta
Bevolking:	ongeveer 390.000
Bevolkingssamenstelling:	99% Maltezen, 1% overig
Taal:	Maltees, Engels
Religie:	voornamelijk Rooms-katholiek
Handel met de EU:	naar de EU: circa 40%, import van de EU: 65%

Algemeen

Malta zal na zijn toetreding de kleinste lidstaat van de EU zijn. Het land bestaat uit zes eilanden, waarvan de drie grootste (Malta, Gozo en Comino) bewoond worden. Door zijn geografische ligging heeft Malta een natuurlijke brugfunctie tussen Europa en het Mediterrane gebied en is het een smeltkroes van culturen geworden. Aan zijn eeuwenoude geschiedenis heeft Malta een rijk cultureel en historisch erfgoed overgehouden. Naast de twee officiële talen Engels en Maltees spreken veel Maltezers ook nog Italiaans. Malta heeft geen rivieren en, behalve de gouden steen “globigerina”, geen natuurlijke hulpbronnen. Het toerisme is een zeer belangrijke inkomstenbron voor Malta.

Geschiedenis

Malta is in het verre verleden achtereenvolgens in handen geweest van de Grieken, de Romeinen en de Arabieren.

Vanaf halverwege de zestiende eeuw werd Malta bestuurd door de Ridders van de Heilige Johannes. Aan dit bestuur kwam een einde in 1798, toen de Fransen het land bezetten. In 1800 verdreef een opstandige Maltese bevolking het Franse leger, met hulp van de Britten. Door het verdrag van Parijs werd Malta in 1814 een kolonie van het Britse Rijk. Het Britse bestuur maakte van Malta een strategische militaire basis en vestigde er het hoofdkwartier van de Britse maritieme vloot. De militaire industrie werd vervolgens de motor van de Maltese economie. In 1942 beloonde Koning George VI van Groot-Brittannië de moed en het uithoudingsvermogen van de Maltese bevolking tijdens de Tweede Wereldoorlog met het George Cross. De afbeelding van dit kruis is nog steeds terug te vinden op de Maltese vlag. Uiteindelijk werd Malta in 1964 als parlementaire democratie onafhankelijk binnen het Britse Gemenebest. In 1974 werd

Malta een zelfstandige republiek.

Staatsinrichting

Malta is een parlementaire republiek met een president als staatshoofd. Het parlement bestaat uit één kamer en wordt het Huis van Afgevaardigden genoemd. De 65 leden van het Huis van Afgevaardigden worden direct verkozen op basis van evenredige vertegenwoordiging vanuit kiesdistricten die meerdere afgevaardigden leveren. De leden worden verkozen voor een periode van vijf jaar. Om ervoor te zorgen dat de partij die de meeste stemmen gehaald heeft, ook een absolute meerderheid krijgt in het parlement, wordt het aantal zetels aangevuld tot er ook binnen het parlement een meerderheid ontstaat. Het Huis van Afgevaardigden kiest om de vijf jaar de president. Het kabinet wordt voorgezeten door een premier, die benoemd wordt door de president en meestal de leider van de grootste partij of de leider van een meerderheidscoalitie is.

Politiek

Na de onafhankelijkheid in de

jaren '70 voerde de regering, onder leiding van de Maltese Arbeiders Partij, een buitenlandse politiek die gericht was op neutraliteit. Daarom werd de NAVO verzocht zijn basis op het eiland te sluiten en verlieten de Britse troepen het eiland in 1979. In deze periode was Malta ook actief binnen de beweging van niet-gebonden landen. De situatie is inmiddels enigszins veranderd. Malta neemt bijvoorbeeld deel aan de VN, het Britse Gemeenebest, de OVSE en enkele andere internationale organisaties. Malta zet zich binnen deze organisaties in voor stabiliteit en economische ontwikkeling in het Middellandse Zeegebied. Malta streeft naar goede verhoudingen met de VS en de EU, voornamelijk met het doel handel en investeringen te vergroten. Op dit moment heeft toetreding tot de EU prioriteit op buitenlandspolitiek terrein.

De regering bestaat enkel uit leden van de Nationalistische Partij. De christen democratische Nationalistische Partij

Uitslag laatste verkiezingen:

Datum: 5 september 1998

Partij	Stemmen %	Zetels
Nationalistische Partij (chr. democr.)	51,8	35
Maltese Arbeiders Partij (soc. democr.)	47,5	30
Overige Partijen	0,7	-

(Bron: www.electionworld.org en www.parties-and-elections.de)

(Partit Nazzjonalista/PN) en de sociaal-democratische Maltese Arbeiders Partij domineren met zijn tweeën de Maltese politiek. De Maltese Arbeiders Partij

heeft een sterke band met de grootste vakbond van Malta en is een voorstander van protectionistische maatregelen van de overheid. De Nationalistische Partij is meer georiënteerd op het bedrijfsleven en is relatief liberaal en pro-westers. Malta blijft politiek verdeeld over de vraag of Malta toe moet treden tot de EU. De Nationalistische Partij is vóór toetreding en de Maltese Arbeiders Partij tegen. Deze politieke polarisatie is een oude Maltese traditie die de hele samenleving beheerst. De Nationalistische Partij is kandidaat lid van de EVP-ED.

Religie

Omstreeks 60 na Chr. kwam de apostel Paulus op Malta terecht door een schipbreuk. Hij werd gastvrij ontvangen en bekeerde een aantal Maltezers tot het christelijk geloof. Vanaf het midden van de zestiende eeuw tot en met de achttiende eeuw bestuurden kruisridders het eiland. In de hoofdstad Valletta zijn nog kathedralen uit deze periode te

zien. Het geloof speelt nog steeds een belangrijke rol in het dagelijks leven van een groot deel van de Maltese bevolking. Op Malta zijn ongeveer 300 ker-

ken te vinden die goed bezocht worden. De overgrote meerderheid van de Maltezers is rooms-katholiek, een klein deel protestant. De feesten van de plaatselijke beschermheiligen worden uitbundig gevierd met vuurwerk, dans en optochten. Een van de nationale feestdagen op Malta (10 februari) staat nog steeds in het teken van de schipbreuk van Paulus.

Economie

De afgelopen jaren heeft de Maltese economie zich goed ontwikkeld. De macro-economische stabiliteit is toegenomen, het juridische stelstel is effectief, het onderwijsniveau van de beroepsbevolking is hoog, de fysieke infrastructuur is redelijk goed en de financiële sector is goed ontwikkeld. De invloed van de Maltese overheid op de economie is echter nog groot. Het privatiseringsproces verloopt traag evenals de herstructurering van verliesgevend staats- en nutsbedrijven. De belangrijkste sectoren van de Maltese economie zijn buitenlandse handel, industrie (voornamelijk elektronica en textiel), en toerisme. De laatste tijd is Malta bezig de dienstensector te ontwikkelen en streeft het er naar een belangrijke communicatieschakel in het Mediterrane gebied te worden. Hierbij komt de flexibele instelling en de meertaligheid van de Maltese beroepsbevolking goed van pas. Malta exporteert behalve naar Europa ook naar de VS en Japan. De import is voornamelijk afkomstig uit de EU. Op Malta zijn maar weinig

Nederlandse bedrijven gevestigd.

Malta en de EU

De Maltese regering vroeg in 1990 voor de eerste keer het lidmaatschap van de EU aan. Deze aanvraag is door de EU positief ontvangen, maar in Malta zelf blijft het lidmaatschap van de EU een strijdpunt. De Nationalistische Partij is voorstander van toetreding tot de EU, maar de Maltese Arbeiders Partij probeert de toetreding van Malta juist te verhinderen. In 1996 verloor de Nationalistische Partij de verkiezingen en staakte de nieuwe socialistische regering de voorbereidingen voor het lidmaatschap van de EU en de Maltese samenwerking binnen het 'Partnerschap voor Vrede'-programma van de NAVO. Na de val van deze regering won de Nationalistische Partij de verkiezingen in 1998 echter weer en werd het toetredingsverzoek opnieuw ingediend.

In 1999 concludeerde de Europese Commissie dat Malta voldoet aan de politieke criteria van Kopenhagen. De Europese Raad van Helsinki stemde hiermee in en de toetredingsonderhandelingen werden in 2000 geopend. Op dit moment heeft Malta stabiele instellingen die de democratie, de beginselen van de rechtstaat en de fundamentele rechten en vrijheden van de mens waarborgen.

Malta voldoet ook aan de economische criteria. Het is een goed functionerende markteconomie

en zou de druk van de concurrentie van de Europese interne markt moeten kunnen weerstaan. De Maltese overheid heeft nog wel veel invloed op de economie. Aandachtspunten zijn verder de hervorming van het pensioenstelsel en herstructurering en privatisering van nutsbedrijven en verliesgevendende staatsbedrijven.

13. Cyprus

Officiële naam:	Republiek van Cyprus
Oppervlakte:	9251 km ² (0,27 keer Nederland)
Hoofdstad:	Nicosia
Bevolking:	ongeveer 850.000
Bevolkingssamenstelling:	85,1% Griekse Cyprioten, 11,7% Turkse Cyprioten, 3,2% overig
Taal:	Grieks en Turks
Religie:	Grieks-Cyprioten: voornamelijk Grieks-orthodox, klein deel Rooms-katholiek, Armeens of Maronitisch. Turks-Cyprioten: Islamitisch
Handel met de EU:	export naar de EU: circa 50%, import van de EU: circa 55%

Algemeen

Cyprus is het op twee na grootste eiland van de Middellandse Zee. Het ligt in het oosten van het Mediterrane gebied, op het kruispunt van de Europese, Aziatische en Afrikaanse cultuur. Opeenvolgende beschavingen hebben hun sporen achter gelaten: antieke tempels, Romeinse theaters en villa, Byzantijnse kerken, kloosters en kruisvaarderkastelen herinneren aan de rijke historie van Cyprus. Eeuwenoude tradities, zoals theatervoorstellingen in de open lucht en het beroemde wijnfestival, worden nog steeds in ere gehouden. Cyprus behoort volgens de maatstaven van de Wereldbank tot de landen met hoge inkomens. Het BBP per hoofd van de bevolking bedraagt 86 procent van het EU-gemiddelde. Sinds 1974 is Cyprus opgedeeld in een Grieks-Cypriotisch en een Turks-

Cypriotisch deel. Het noordelijke deel beslaat 37 procent en het zuidelijke deel 63 procent van het grondgebied van Cyprus.

Geschiedenis

Cyprus heeft door zijn ligging altijd buitenlandse overheersers aangetrokken. Het eiland behoorde onder andere tot het Griekse, Egyptische, Perzische, Romeinse, Byzantijnse en Venetiaanse rijk. Van 1571 tot 1878 maakte Cyprus deel uit van het Ottomaanse (Turkse) rijk. Tijdens de Ottomaanse overheersing vestigde zich een groot aantal Turken op Cyprus. In 1878 sloot Groot-Brittannië een akkoord met de Turken waardoor het zeggenschap kreeg over het eiland en Cyprus een permanente basis werd voor de Britse vloot. Toen Turkije in 1914 de kant van Duitsland koos in de Eerste Wereldoorlog, annexeerden de Britten het eiland.

In 1925 werd Cyprus een Britse kroonkolonie. Ontevredenheid over belastingen en de Britse weigering om Cyprus te verenigen met Griekenland, leidden in de jaren '30 tot een opstand van de Grieks-Cyprioten. Na de Tweede Wereldoorlog kwam de wens tot aansluiting bij Griekenland weer boven bij het Grieks-Cypriotische deel van de bevolking. De Turks-Cyprioten waren echter voor een deling van het eiland als de Britten zouden vertrekken.

Cyprus werd uiteindelijk een onafhankelijke staat in 1960. Drie jaar later braken ernstige onrusten uit tussen de Grieks-Cyprioten en Turks-Cyprioten. Daarom stationeerde de VN in 1964 een vredesmacht op Cyprus, die daar sindsdien gebleven is. Om toch de eenheid te forceren werd in 1974 met steun van het Griekse kolonelsbeleid een staatsgreep tegen de Cypriotische president Makarios gepleegd. Deze staatsgreep mislukte, maar had tot gevolg dat Turkije het noorden van Cyprus binnenviel, wat leidde tot de tweedeling van het eiland. In 1983 verklaarde het Turkse deel zich onder leiding van Rauf Denktaş onafhankelijk, maar deze Turkse republiek Noord-Cyprus wordt alleen door Turkije erkend. In de loop der tijd zijn een groot aantal internationale bemiddelingspogingen ondernomen, maar tot op heden zonder vruchtbaar resultaat.

Staatsinrichting

Cyprus is een republiek met een presidentieel regeringssysteem. De grondwet van 1960 van de Republiek Cyprus is nog steeds van kracht, maar alle bepalingen die betrekking hebben op de deelname van de Turkse gemeenschap aan de wetgevende, uitvoerende en rechterlijke macht worden niet langer toegepast. In de grondwet is de uitvoerende macht neergelegd bij de President, die gekozen wordt voor een periode van vijf jaar door middel van directe verkiezingen. De president benoemt zelf de Raad van Ministers. De wetgevende macht is in handen van het Huis van Afgevaardigden. Dit Huis bestaat uit 80 leden, die voor vijf jaar per algemene verkiezingen gekozen worden. Sinds de Turks-Cyprioten zich in 1963 teruggetrokken hebben uit de instellingen van de Cypriotische Republiek bestaat het Huis van Afgevaardigden alleen nog uit Grieks-Cyprioten. De Cypriotische bevolking heeft stemplicht.

Politiek

Zowel de binnenlands- als de buitenlandpolitieke discussie wordt gedomineerd door twee thema's: het vinden van een politieke oplossing voor de deling van het eiland en de toetreding tot de EU. Vanaf januari 2002 werden onder leiding van de VN directe officiële besprekingen gevoerd over het conflict tussen de twee partijen. In maart 2003 werd duidelijk dat de besprekingen ook deze keer niet tot een oplossing geleid hebben. In Cyprus zal geen referen-

dum over toetreding gehouden worden, maar een ruime meerderheid van de bevolking (zowel Grieks-Cyprioten als Turks-Cyprioten) is voor toetreding. Cyprus en Griekenland sloten in 1994 een defensiepact. Hierin is vastgelegd dat Griekenland de Grieks-Cyprioten zal verdedigen in geval van een aanval.

De Cypriotische regering bestaat uit de Progressieve Arbeiders Partij, de Democratische Partij en de Sociaal Democratische Beweging. De belangrijkste oppositiepartij is de christen democratische Democratische Coalitie (Dimokratikos Synagermos/DISY). Deze vier politieke partijen hebben samen

conservatieve Democratische Coalitie. De Democratische Partij is voorstander van een traditionelere benadering wat betreft de beëindiging van de deling van het eiland. De christen democratische Democratische Coalitie is kandidaat lid van de EVP-ED.

Religie

In de periode dat Cyprus tot het Byzantijnse rijk behoorde (vanaf 395 na Christus) is het hele eiland tot het christendom bekeerd. Tegenwoordig behoort de meerderheid van de Grieks-Cypriotische bevolking tot de Grieks-orthodoxe Kerk. Deze kerk maakt deel uit van de Oosters-orthodoxe kerkgemeen-

Uitslag laatste verkiezingen

Datum 27 mei 2001:

Partij	Stemmen %	Zetels
Progressieve Arbeiders Partij (socialistisch)	34,7	20
Democratische Coalitie (christen democr.)	34,0	19
Democratische Partij (midden)	14,8	9
Sociaal Democratische Beweging (soc. dem.)	6,5	4
Overige Partijen	10	4

(Bron: www.parties-and-elections.de en www.electionworld.org)

negentig procent van de stemmen in het Huis van Afgevaardigden. De overige tien procent nemen verscheidene rechtse en linkse splinterpartijen voor hun rekening. De Progressieve Arbeiders Partij stamt af van de vroegere communistische beweging, maar tegenwoordig is het een gematigd linkse partij. Ten aanzien van het conflict met het Turks-Cypriotische deel van het eiland is ze bereid zich enigszins flexibel op te stellen, net als de gematigd

schap. Kloosters spelen in de Orthodoxe Kerk een grote rol en er is slechts sprake van één monnikenorde. De Oosters-orthodoxe Kerk kent geen centraal leidende figuur zoals de paus in de Rooms-katholieke kerk. Patriarchen en aartsbisschoppen geven zelfstandig leiding aan autonome kerkgemeenschappen. Aartsbisschop Makarios III was vanaf de onafhankelijkheid van Cyprus tot zijn dood in 1977 tevens de politieke leider van de staat. De Orthodoxe

Kerk van Cyprus volgt de Byzantijnse liturgie in de Oudgriekse taal. De kerk van Cyprus is al sinds de 5e eeuw zelfstandig. Verder bestaan op Cyprus ook nog de Armeense Kerk (ca. 2000 leden) en de Maronitische Kerk (ca. 7000 leden). De Maronitische Kerk is een zelfstandige geloofsgemeenschap die sinds de 9e eeuw op Cyprus voorkomt. Het grootste deel van de Turks-Cyprioten is moslim. Een klein gedeelte van de Cypriotische bevolking is Rooms-katholiek of joods.

Economie

De dienstensector is de belangrijkste sector van de Cypriotische economie: 65 procent van de Cyprioten is werkzaam in deze sector. Ongeveer 30 procent van de bevolking werkt in de industrie of de landbouw. Vooral het toerisme en de financiële dienstverlening zijn goed ontwikkeld. Cyprus is een zeer open economie, die sterk afhankelijk is van een beperkt aantal exportproducten. De internationale handel is het laatste decennium sterk verweven geraakt met de EU. Ook het toerisme is voornamelijk afkomstig uit de EU-lidstaten. Door de relatief eenzijdige structuur is de Cypriotische economie kwetsbaar. Vanwege de grote afhankelijkheid van de conjunctuurgevoelige toerismesector streeft Cyprus dan ook naar diversificatie van de dienstensector en versterking van de industriële ontwikkeling. Het BBP van Cyprus is veel hoger dan dat van de andere EU-kandidaatlidstaten en de werkloosheid is laag. Bij gebrek

aan voldoende arbeidskrachten doet Cyprus een beroep op arbeid uit landen van Oost-Europa en staat de Grieks-Cypriotische overheid sinds enige tijd dagelijks pendelverkeer van werknemers uit het Turks-Cypriotische deel van het eiland toe.

Cyprus en de EU

Cyprus vroeg al in juli 1990 toetreding aan tot de EU. De Raad van Luxemburg oordeelde in 1997 dat Cyprus voldeed aan de politieke criteria van Kopenhagen en in 1998 werden de toetredingsonderhandelingen geopend. De lidmaatschapsaanvraag van Cyprus betreft de Republiek Cyprus en daarmee het hele eiland. Maar de toetredingsonderhandelingen hadden in feite uitsluitend betrekking op het zuidelijke deel, omdat de regering van de Republiek Cyprus in de praktijk geen gezag uitoefent over het noordelijke deel en Rauf Denktaş de uitnodiging van Grieks-Cypriotische kant om deel te nemen aan de toetredingsonderhandelingen heeft afgewezen.

De Europese Raad van Helsinki in december 1999 concludeerde ten aanzien van de kwestie Cyprus in relatie toetreding het volgende: "De Europese Raad onderstreept dat een politieke regeling de toetreding van Cyprus tot de Europese Unie zal vergemakkelijken. Indien op het moment van afronding van de toetredingsonderhandelingen geen overeenstemming is bereikt, zal de Raad het besluit betreffende de toetreding nemen zonder dat het bovenstaande daarbij als voor-

waarde vooraf geldt. In die zin zal de Raad rekening houden met alle relevante factoren." Tijdens de Europese Raad van Kopenhagen in december 2002 is uiteindelijk besloten dat Cyprus toe mag treden in 2004, ondanks het feit dat er nog steeds geen vredesregeling tot stand is gekomen. De bepalingen van het toetredingsverdrag zullen dus alleen van toepassing zijn op het Grieks-Cypriotische deel van Cyprus.

Volgens de Europese Commissie heeft Cyprus stabiele instellingen die de democratie, de beginselen van de rechtstaat en de fundamentele rechten en vrijheden van de mens waarborgen. Het parlement waarborgt in zijn functioneren de democratische principes en ook de instellingen van de president en de Raad van ministers functioneren zonder problemen. Cyprus is een goed functionerende markteconomie en zou de concurrentie binnen de EU moeten kunnen weerstaan. Cyprus kent een lange periode van sterke economische groei met bijna volledige werkgelegenheid en lage inflatie. Door de verslechterende internationale omstandigheden en het negatieve effect van 11 september 2001 is de groei iets teruggelopen. De financiële sector is zeer goed ontwikkeld en over het algemeen gezond, maar er moet toezicht gehouden worden op de banksector. De particuliere sector beslaat 75 procent van de economie. Er zijn nog altijd staatsmonopolies en de overheid heeft nog aandelen in 5 particuliere bedrijven. De afgelopen tijd is wel vooruitgang geboekt op het gebied van de liberalisering en de privatisering.

14. Roemenië

Officiële naam:	Roemenië
Oppervlakte:	238.391 km ₂ (6 keer Nederland)
Hoofdstad:	Boekarest
Bevolking:	ongeveer 22,4 miljoen
Bevolkingssamenstelling:	89,4% Roemenen, 7,1% Hongaren, 1,8% Roma, 0,5% Duitsers, 1,2 % overig
Taal:	Roemeens, Hongaars en Duits
Religie:	meerderheid Orthodox, klein deel Rooms-katholiek en Protestants
Handel met de EU:	export naar de EU: circa 70%, import van de EU: 60%

Algemeen

Roemenië ligt in Zuidoost-Europa en is een bergachtig land. De rivier de Donau stroomt door Roemenië en eindigt hier in de Zwarte Zee. Roemenië grenst aan de Oekraïne, Moldavië, Bulgarije, Servië en Hongarije. De Roemeense taal stamt af van het Latijn, in tegenstelling tot de talen van de omringende landen, die tot de Slavische talenfamilie behoren. De Roemenen beschouwen zichzelf ook als directe afstammelingen van de Romeinen. Het grootste deel van de Roemeense bevolking woont en werkt op het platteland. Ongeveer 55 procent van de Roemeense bevolking woont in de stedelijke gebieden. De hoofdstad Boekarest is een stad met veel parken, tuinen en mooie oude huizen. Roemenië heeft erg geleden onder het repressieve communistische regime van Ceau_escu. De levens-

standaard is relatief laag, met een BNP per capita van ongeveer 2000 Euro per jaar.

Geschiedenis

De Romeinen verlieten het grondgebied van het huidige Roemenië in 271 na Christus. Hierop volgde een turbulente periode, waarin het gebied afwisselend door Gothen, Hunnen, Byzantijnen, Hongaren, Turken en Russen werd beheerst. Een Roemeense staat ontstond pas in 1859, met de unificatie van de vorstendommen van Moldavië en Walachije. Bij het verdrag van Trianon van juni 1920 kwamen de gebieden Bessarabië, Boekovina en Transsylvanië ook onder Roemeens gezag. Tijdens het interbellum maakte Roemenië op cultureel en economisch gebied een bloeiperiode door. Na de Tweede Wereldoorlog moest Roemenië grote delen van zijn grondgebied af staan aan de

Sovjet Unie. Koning Mihai I werd tot troonsafstand gedwongen en een communistisch bewind werd geïnstalleerd. President Ceau_escu kwam in 1965 aan de macht en onderworp de Roemeense bevolking aan een dictatoriaal regime. Op het gebied van de externe betrekkingen voerde hij een relatief onafhankelijk beleid. Roemenië deed bijvoorbeeld niet meer mee met militaire Warschaupact oefeningen en keurde de inval in Tsjecho-Slowakije in 1968 af. In december 1989 werd Ceau_escu afgezet en een interim-regering gevormd. In de jaren '90 lukte het de verschillende regeringen niet de neerwaartse spiraal te doorbreken en de economie grondig te herstructureren. De politieke stabiliteit is echter wel verbeterd. De sociaal-democratische regering onder leiding van premier Nastase, die sinds 2000 aan het land bestuurt, werkt er hard aan toetreding van Roemenië tot de EU en de NAVO mogelijk te maken in de toekomst.

Staatsinrichting

Roemenië is een parlementaire republiek met een president als staatshoofd. In de nieuwe grondwet van 1991 is de scheiding

tussen de uitvoerende, wetgevende en rechtsprekende macht vastgelegd. Aan het hoofd van de regering staat een premier, die benoemd wordt door de president. De wetgevende macht is in handen van het Roemeense parlement dat uit een Senaat en een Huis van Afgevaardigden bestaat. Het Huis van Afgevaardigden wordt de Camera Deputatilor genoemd en telt 328 leden. Iedere vier jaar worden tegelijkertijd verkiezingen gehouden voor de Senaat en het Huis van Afgevaardigden. De afgevaardigden worden door middel van evenredige vertegenwoordiging gekozen.

Politiek

Het buitenlandse beleid van de Roemeense regering is gericht op integratie in de verschillende Europese politieke, economische en veiligheidsstructuren. De Roemeense regering heeft zich tot doel gesteld in 2007 toe te treden tot de EU en streeft ook naar lidmaatschap van de NAVO. Roemenië onderhoudt in het algemeen goede relaties met de aangrenzende landen. Wel zijn er af en toe spanningen met Hongarije over de rechten van Hongaarse minderheid en met de Oekraïne over een grensgeschil.

De parlaments- en presidentsverkiezingen in 2000 werden gewonnen door de Sociaal Democratische Partij van Roemenië. Deze partij heeft een minderheidsregering gevormd met de gedoogsteun van de centrum rechtse partijen. Ze profileert zich als een moderne, soci-

aal democratische partij ter linker zijde van het politieke midden, maar heeft nog wel communistische trekken. De partij had voor de laatste verkiezingen geen goede reputatie en stond bekend als tegenstander van toetreding tot de NAVO en de EU. Onder leiding van de huidige

de regering. Dit was de eerste keer dat Hongaren ministersposten bekleedden. De partij is kandidaat lid van de EVP-ED.

Religie

De kerstening van het huidige Roemenië vond plaats vanaf de

Uitslag laatste verkiezingen

Datum: 26 november 2000

Partij	Stemmen	Zetels
Sociaal Democratische Partij van Roemenië (sociaal democr.)	36,6	155
Partij van Groot Roemenië (nationalistisch)	19,5	84
Democratische Partij (sociaal democratisch)	7,0	31
Nationaal Liberale Partij (liberaal)	6,9	30
Hongaarse Democratische Alliantie van Roemenië (Hongaarse minderheid)	6,8	27

(Bron: www.electionworld.org en www.parliamentselections.de)

premier Nastase is de partij echter aanzienlijk veranderd. Verontrustend bij de laatste verkiezingen was het zeer grote aantal stemmen dat de radicale nationalistische Partij van Groot Roemenië kreeg. Veel Roemenen hebben op deze partij gestemd uit onvrede over de vorige regeringen. De andere partijen proberen de Partij van Groot Roemenië zoveel mogelijk te isoleren. De Hongaarse Democratische Alliantie van Roemenië (Románial Magyar Demokrata Szövetség/RMDSZ) is na de val van het regime van Ceau_escu opgericht om de belangen van de Hongaarse minderheid te behartigen. Op economisch gebied is de partij voor snellere hervormingen. Van 1996 tot 2000 maakte ze deel uit van

3e eeuw na Christus. In de 15e en 16e eeuw volgden de boeren in Moldavië hun feodale heren naar de kerk. Doordat de kerken meestal te klein waren, moesten ze tijdens de diensten vaak buiten staan. Hierdoor kwam men op het idee om op de buitenmuren van de kerken het leven van heiligen uit te beelden: een soort geïllustreerde Bijbel voor de armen. Op dit moment behoort ongeveer 70 procent van de Roemeense bevolking tot de Roemeens-orthodoxe kerk en ongeveer 6 procent van de bevolking is Rooms-katholiek of Grieks-katholiek. Daarnaast kent Roemenië een verscheidenheid aan grote en kleine kerkgenootschappen. De Hervormde kerk is de grootste protestantse geloofsgemeenschap in Roemenië. Haar

leden behoren voornamelijk tot de Hongaarse minderheid. De omvang van de joodse gemeenschap is sterk afgenomen sinds de komst van het communisme, doordat veel Roemeense joden naar Israël geëmigreerd zijn. Het communistische bewind stond de Roemeens-orthodoxe kerk toe, maar het confisqueerde wel al haar bezittingen in 1974. Een groot aantal Rooms-katholieke geestelijken werd gedeporteerd. Sommige kerkelijke gezagdragers werkten samen met het communistische regime en speelden biechtgeheimen door aan de Roemeense veiligheidsdienst (de Securitate). Sinds 1990 staan de staat en de Roemeens-orthodoxe kerk weer los van elkaar en in de nieuwe grondwet van 1991 is vrijheid van godsdienst gegarandeerd.

Economie

In 2002 was de economische groei in Roemenië op een redelijk niveau, maar de inflatie is nog erg hoog. De Roemeense economie verkeerde een aantal jaren in een ernstige recessie. De recessie werd met name veroorzaakt door de Kosovo-crisis, waardoor het Joegoslavische deel van de Donau slecht bevaarbaar was, en een zwakke binnenlandse vraag. De Roemeense economie is de laatste jaren opener geworden en de groei van de Roemeense economie is vooral gebaseerd op een toename van de export naar de EU. De handel met de EU is steeds minder gebaseerd op traditionele producten zoals chemie, metaal en mineralen en steeds meer gebaseerd op industriële

productie. Door de energiesector te moderniseren probeert de regering de export van elektriciteit te bevorderen. Buitenlandse investeerders zijn nog terughoudend door het moeilijke ondernemersklimaat, dat gekenmerkt wordt door bureaucratische procedures, een onderontwikkelde financiële sector en een hoge mate van corruptie. De regering wil het beleid van economische hervormingen en privatiseringen doorzetten. De uitvoering verloopt echter langzaam, door vrees voor de nadelige gevolgen van de hervormingsmaatregelen voor de bevolking. De regering krijgt steun van de internationale financiële instellingen voor het beleid van privatiseringen en economische rationalisatie. Op dit moment verloopt de privatisering van een aantal grote bedrijven trager dan met de Wereldbank en het IMF is afgesproken. Roemenië loopt op dit gebied achter op de andere kandidaat-lidstaten.

Roemenië en de EU

Op de Europese Raad van Helsinki in december 1999 is besloten toetredingsonderhandelingen met Roemenië te beginnen. Door de inspanningen van de regering van premier Nastase is er meer vaart in de onderhandelingen gekomen. Roemenië maakt op dit moment een ingrijpend hervormingsproces door. Van een land met een dictatoriaal regime en een niet functionerende planeconomie moet Roemenië veranderen in een democratie met een vrije markt economie. Dit is een moeizaam proces dat veel tijd en inspan-

ning kost.

De hervorming van de juridische sector naar een onafhankelijk instituut verloopt moeilijk en traag. De administratieve capaciteit van de Roemeense overheid neemt wel toe, maar volgens de Europese Commissie is vooral het vermogen van het parlement om wetgeving goed te volgen te beperkt. Daarnaast is de Europese Commissie zeer kritisch over de omvang van corruptie in Roemenië. De mensenrechten van de Hongaarse minderheid worden gerespecteerd, maar dit is niet altijd het geval met de rechten van de Roma, al is hierin wel verbetering zichtbaar.

De Europese Commissie concludeerde in de voortgangsrapportage van 2002 dat Roemenië voortgang heeft geboekt bij het hervormen van de economie in een functionerende markteconomie. Op de middellange termijn moet Roemenië in staat worden geacht de druk van de concurrentie op de Europese interne markt te weerstaan, mits het de geplande hervormingen volledig uitvoert. Er is op verschillende terreinen voortgang geboekt, maar een uitgebreide lijst met aandachtspunten is nog steeds aanwezig. De Europese Raad van Kopenhagen heeft in december 2002 dan ook besloten dat Roemenië nog onvoldoende gevorderd is om in 2004 tot de EU toe treden. Verwacht wordt dat het nog een tijd zal duren voordat de onderhandelingen met Roemenië kunnen worden afgesloten. Roemenië streeft zelf naar toetreding tot de EU op 1 januari 2007.

15. Bulgarije

Officiële naam:	Bulgaarse Republiek
Oppervlakte:	110.993 km ² (3 keer Nederland)
Hoofdstad:	Sofia
Bevolking:	ongeveer 8 miljoen
Bevolkingssamenstelling:	85% Bulgaren, 10% Turken, 3% Roma, 2% overig
Taal:	Bulgaars en Turks
Religie:	meerderheid Orthodox, deel Islamitisch, klein deel Rooms-katholiek
Handel met de EU:	export naar de EU: circa 55%, import van de EU: circa 50%

Algemeen

Bulgarije ligt in Zuid-Oost Europa en kent een grote verscheidenheid aan landschappen. In het noorden zijn uitgestrekte laaglanden te vinden rond de Donau, terwijl het zuiden juist heuvel- en bergachtig is. De Bulgaarse kust aan de Zwarte Zee en de bergen trekken veel toeristen. Bulgarije grenst in het noorden aan Roemenië en de Donau, in het oosten aan de Zwarte Zee, in het zuiden aan Turkije en Griekenland en in het westen aan Macedonië en Joegoslavië. Aan de Zwarte Zee ligt de stad Nesebur, met architectuur uit de afgelopen drieduizend jaar. Nesebur wordt beschouwd als parel van de Zwarte Zeekust en staat op de werelderfgoedlijst van de Unesco. De Bulgaarse taal behoort tot de Slavische talen en is nauw verwant aan het Russisch. De meerderheid van de Bulgaren leeft in de stedelijke

gebieden. Bulgarije heeft een inkomen per hoofd van de bevolking van ongeveer 25 procent van het gemiddelde EU-niveau.

Geschiedenis

Bulgarije is een van de oudste staten van Europa. Het werd in 681 gesticht door een nomadenstam uit Centraal Azië. De huidige Bulgaarse bevolking is van Slavische afkomst. Vanaf 1386 behoorde Bulgarije vijf eeuwen lang tot het Ottomaanse rijk. Pas in 1878 kreeg het zijn zelfstandigheid terug en werd het een op democratische leest geschoeide monarchie. In de Eerste Wereldoorlog koos Bulgarije de kant van Duitsland en verloor hierdoor zijn enige toegang tot de Egeïsche Zee. Bulgarije stond ook in de Tweede Wereldoorlog aan Duitse zijde, maar weigerde de Sovjet Unie de oorlog te verklaren. Nadat de koning verdreven was en de monarchie afge-

schaft, werd in 1947 de Bulgaarse Volksrepubliek gevormd naar het model van de Sovjet Unie. Van 1956 tot 1989 was de macht in Bulgarije in handen van de Communistische Partij onder leiding van Todor Zjivkov. Enerzijds maakte hij Bulgarije op het gebied van de buitenlandse politiek een zeer trouwe bondgenoot van de Sovjet Unie, anderzijds voerde hij een enigszins flexibele economische politiek. Lange tijd was de onderdrukking van de bevolking in Bulgarije minder zwaar dan in andere communistische landen in de regio. Eind jaren '80 werd de binnenlandse oppositie tegen het beleid van de regering steeds sterker. Een van de maatregelen die verzet op riep, in het bijzonder van de Turkse minderheid, was de gedwongen 'bulgarisering' van de bevolking. In dezelfde periode viel de Sovjet Unie uit elkaar, wat de Bulgaarse economie sterk verzwakte. De politieke ommekeer in Bulgarije kwam uiteindelijk in november 1989. Hierna brak een periode van politieke en economische instabiliteit aan. In 1996 en 1997 verkeerde Bulgarije in een ernstige economische crisis. Uiteindelijk kon met hulp van het IMF de econo-

mische stabiliteit weer worden hersteld. Pas in 1997 trad er een regering aan die als eerste kabinet na 1989 de gehele regeerperiode volmaakte. Zij maakte een begin met de noodzakelijke hervormingen, waaronder de herstructurering van de omvangrijke industrie. In 2001 keerde de in 1946 verbannen ex-koning Simeon II terug naar Bulgarije. Hij richtte een politieke beweging op, won hiermee de parlementsverkiezingen in 2001 en is op dit moment premier van de Bulgaarse regering.

Staatsinrichting

Bulgarije is een parlementaire republiek met een president als staatshoofd. De scheiding tussen de wetgevende, uitvoerende en rechterlijke macht is vastgelegd in de grondwet van 1991. De wetgevende macht berust bij het parlement, dat de Narodno Sobranie genoemd wordt. Het parlement bestaat uit 240 afgevaardigden, die via evenredige vertegenwoordiging voor vier jaar worden gekozen. De president wordt door middel van directe verkiezingen gekozen voor een periode van vijf jaar. De uitvoerende macht is in handen van de raad van ministers onder leiding van een premier. De premier wordt voorgedragen door de grootste partij en krijgt van de president een mandaat om een kabinet te vormen. Het parlement moet vervolgens de voorgedragen raad van ministers goedkeuren.

Politiek

De belangrijkste doelstellingen van de Bulgaarse regering op het gebied van de binnenlandse politiek zijn bestrijding van de corruptie en het verwezenlijken van een snelle en stabiele economische groei. Op het gebied van het buitenlandse beleid heeft toetreding tot de EU en de NAVO prioriteit. Verder streeft de regering naar verbetering van de relatie met Rusland en wil ze een rol spelen bij de stabilisatie van de Balkan.

Sinds de verkiezingen van 2001 heeft Bulgarije een coalitieregering onder leiding van ex-koning Simeon II. De regering wordt gevormd door de Nationale Beweging van Simeon II, de Beweging voor Rechten en Vrijheden, enkele leden van de Bulgaars Socialistische Partij en een aantal onafhankelijke leden. De Nationale Beweging Simeon II werd in april 2001 opgericht. De partij heeft zich ten doel gesteld binnen 800 dagen de Bulgaarse politiek en economie te hervormen. Een groot aantal Bulgaren heeft zich bij de nieu-

we beweging aangesloten, voornamelijk uit protest. De vorige regering heeft veel gedaan voor de hervorming van de economie, maar de hoge werkloosheid (als gevolg van het sluiten van onrendabele bedrijven) en corruptieschandalen riepen veel weerstand op. De Nationale Beweging Simeon II heeft een liberaal programma en plaatst toetreding tot de NAVO en de EU hoog op de politieke agenda. De Beweging voor Rechten en Vrijheden is een partij voor de Turkse minderheid, maar probeert ook Bulgaarse stemmen te trekken. Op economisch gebied is ze voorstander van een liberaal beleid.

De Bulgaarse Socialistische Partij stamt af van de communistische partij. Binnen de partij zijn aanhangers van verschillende stromingen te vinden, variërend van communisten tot meer gematigde socialisten. De Verenigde Democratische Krachten is een coalitie van verschillende partijen. In de praktijk wordt de coalitie gedomineerd door de christen democratische Unie van Democratische Krachten (Sajuz na

Uitslag verkiezingen

Datum: 18 juni 2001

Partij	Stemmen %	Zetels
Nationale Beweging Simeon II (conserv.)	42,7	120
Verenigde Democratische Krachten (christen-democratisch)	18,2	51
Bulgaarse Socialistische Partij (soc. dem.)	17,1	48
Beweging voor Rechten en Vrijheden (Turkse minderheid)	7,5	21

(Bron: www.electionworld.org en www.parissat elections.de)

Demokratchni Sili/SDS). Dit is een conservatieve partij met liberale economische standpunten. De Unie van Democratische Krachten is kandidaat lid van de EVP-ED.

Religie

Bulgarije werd in de 9e eeuw tot het christendom bekeerd. Op dit moment behoort ongeveer 85 procent van het gelovige volksdeel (circa 40 procent) tot de Bulgaars-orthodoxe kerk en is circa 13 procent moslim. Verder is een klein deel rooms-katholiek, protestants of joods. De communisten drongen met de grondwet van 1947 de macht van de kerk sterk terug. Er kwam een volledige scheiding van kerk en staat, een verbod voor de kerk op onderwijs en organisatie van de jeugd en een bepaling dat geestelijken door de staat werden betaald. Tegenwoordig is de vrijheid van godsdienst gewaarborgd, maar in de Bulgaarse grondwet is wel vastgelegd dat de staat toezicht houdt op de kerkgenootschappen. Na de val van het communisme is er een opleving zichtbaar in de belangstelling voor religie.

Economie

Na de crisis van de jaren '96-'97 heeft de Bulgaarse regering met hulp van het IMF de stabiliteit van de economie hersteld. De Bulgaarse economie vertoont op dit moment gezonde groei, ondanks de wereldwijde conjuncturele neergang. De inflatie is sterk teruggebracht, de over-

heidsbegroting is dicht bij het evenwicht en de overheidsschuld is gedaald. Ook de buitenlandse investeringen nemen toe.

Belemmeringen voor ondernemers zijn nog wel de bureaucratie, de corruptie en de traagheid van het bestuurlijke apparaat. Er is verder behoorlijke voortgang geboekt bij de privatisering en de herstructurering van staatsbedrijven. Meer dan de helft van het staatseigendom is inmiddels verkocht. Wel is als gevolg van het hoge tempo van de herstructureringen in de Bulgaarse economie de werkloosheid gestegen van 12 procent in 1998 naar 20 procent in 2002. De afgelopen jaren is de handel met de EU sterk toegenomen. Ongeveer de helft van de export gaat naar lidstaten van de EU. De belangrijkste exportproducten van Bulgarije zijn voedsel, wijn, rozenolie voor de mondiale parfumindustrie en producten uit de lichte industrie.

Bulgarije en de EU

Op de Europese top van Helsinki in december 1999 werd besloten toetredingsonderhandelingen te starten met Bulgarije. Sinds de afschaffing van het communistische systeem heeft Bulgarije een enorme transformatie doorgevoerd. Door de moeizame start in het begin van de jaren '90 is het veranderingsproces pas sinds 1997 goed op gang gekomen. Er is een gestage, maar langzame voortgang van aanpassing van instituties, regels en beleid aan de normen van de EU. Uit de afgelopen twee voortgangsrapporten van de Europese

Commissie blijkt dat Bulgarije op de goede weg is, maar op een aantal terreinen moet nog veel gedaan worden. In het bijzonder moet gewerkt worden aan de herstructurering van de rechterlijke macht en het bestuursapparaat. De regering besteedt al veel aandacht aan de bestrijding van de corruptie, mensensmokkel en vrouwenhandel. Op het gebied van minderhedenbeleid is nog weinig resultaat geboekt, de situatie van de Roma-minderheid blijft slecht.

In het voortgangsrapport van 2002 noemt de Europese Commissie Bulgarije voor het eerst een functionerende markteconomie die op de middellange termijn in staat moet worden geacht de concurrentiekracht binnen de EU te kunnen weerstaan. Aandachtspunten zijn nog wel het verbeteren van het functioneren van de financiële sector, het verhogen van het investeringsniveau en het verbeteren en versterken van de administratieve en juridische capaciteit. Op de Europese Raad van december 2002 is besloten dat Bulgarije nog onvoldoende gevorderd is om in 2004 toe te treden tot de EU. Zelf streeft de Bulgaarse regering naar toetreding tot de EU per 1 januari 2007.

16. Turkije

Officiële naam:	Republiek Turkije
Oppervlakte:	769.360 km ² (23 keer Nederland)
Hoofdstad:	Ankara
Bevolking:	ongeveer 65 miljoen
Bevolkingssamenstelling:	80% Turken, 20% Koerden
Taal:	Turks
Religie:	voornamelijk Islamitisch
Handel met de EU:	export naar de EU: circa 50%, import van de EU: 50%

Algemeen

Het omvangrijke grondgebied van Turkije grenst voor een groot deel aan zee: de Zwarte Zee in het noorden en de Middellandse Zee in het zuiden. De westelijke buurlanden zijn Griekenland en Algerije. Aan de oostelijke grens liggen Georgië, Armenië, Iran, Irak en Syrië. Vanwege zijn geografische ligging en verleden kent Turkije een grote culturele en etnische diversiteit. Opeenvolgende beschavingen hebben een rijk cultureel erfgoed nagelaten. Architectonische hoogtepunten zijn onder andere de kerk van Aya Sofia en de moskeeën Selimiye en Suleymaniye. Turkije kent een zeer grote verscheidenheid aan landschappen. Zowel bergen, bossen en stranden als graanvelden en wijngaarden zijn er te vinden.

Geschiedenis

De geschiedenis van Turkije begint bij oude beschavingen als de Hittiten en loopt via de

Romeinse tijd en het Byzantijnse rijk tot het Ottomaanse keizerrijk. Toen dit rijk na een langdurige periode van verval was ingestort, stichtte Mustafa Kemal Atatürk in 1923 de moderne republiek Turkije. Het werd een republiek naar westers model met een islamitische achtergrond. Naar westers voorbeeld opgestelde wetgeving verving de islamitische. Ook op cultureel gebied dienden de burgers zich aanpassen aan de westerse leefstijl. De Republiek Turkije werd in het Verdrag van Lausanne door de westerse mogendheden erkend. Tijdens de Tweede Wereldoorlog stelde Turkije zich neutraal op. Tot 1945 handhaafde Turkije een éénpartijstelsel, pas in 1950 werden de eerste vrije verkiezingen gehouden. In 1960 werd de democratische gekozen president gedood bij een militaire staatsgreep. Na herstel van de democratie volgde een periode van economische problemen, instabiliteit en toenemend politiek geweld. Het leger bleef op de achtergrond aanwezig als 'beschermer' van de moderne,

seculiere Turkse staat. In 1980 besloot het leger opnieuw in te grijpen en tot 1983 regeerde een militaire junta. In 1983 werd de democratie hersteld met een nieuwe grondwet. Vanaf dit moment wisten de presidenten door voorzichtig te manoeuvreren tussen de politieke partijen en het 'kemalistische' establishment (militairen, de ministeries van buitenlandse en binnenlandse zaken en de rechterlijke macht) Turkije te behoeden voor een nieuwe staatsgreep. In combinatie met toenemende corruptie ging dit alles echter ten koste van de democratische en economische ontwikkeling. Nadat de gematigd islamitische Refah-partij in 1995 de parlementsverkiezingen had gewonnen met een anticorruptie programma, kwam deze partij in 1996 aan de macht. De kemalisten speelden ook in de val van deze regering in 1997 een rol, dit keer achter de schermen. De regering die vervolgens na de verkiezingen in 1999 aan de macht kwam, was de 11e regering in tien jaar tijd.

Staatsinrichting

Turkije is een presidentiële republiek. De President is partijloos en wordt gekozen door het

Parlement voor een termijn van 7 jaar. De Premier is meestal de leider van de grootste partij en wordt benoemd door de President. Het Turkse parlement, dat *Turkiye Buyuk Millet Meclisi* wordt genoemd, bestaat slechts uit één kamer. De 550 leden van het parlement worden voor een periode van 5 jaar gekozen, via een systeem van evenredige vertegenwoordiging. De kiesdrempel van 10 procent maakt het kleinere partijen onmogelijk deel uit te maken van de volksvertegenwoordiging. Groepen die 'het unitaire of het seculiere karakter van de staat in gevaar brengen' kunnen verboden worden. Dit verbod raakt voornamelijk de Koerdische nationalistische partijen en de fundamentalistische partijen. Het ministerie van Defensie is ondergeschikt aan de krijgsmacht, waardoor de Turkse chef van de defensiestaf in grote mate zelfstandig kan opereren. Hij staat boven de minister van Defensie en rapporteert rechtstreeks aan de Premier. In de praktijk heeft het leger op alle niveaus grote politieke invloed.

Politiek

De Turkse republiek is al vanaf de oprichting door Atatürk gericht op integratie in de westerse politieke, economische en militaire structuren. Dit verlangen heeft sindsdien steeds centraal gestaan in het Turkse buitenlandse beleid. In 1950 trad Turkije toe tot de Raad van Europa, in 1952 tot de NAVO en sinds 1999 is het een kandidaat-lidstaat van de EU. Met Griekenland leeft Turkije op gespannen voet, wat voornamelijk

veroorzaakt wordt door de kwestie-Cyprus (zie het hoofdstuk over Cyprus). Ook blijft de controverse over de territoriale wateren in de Egeïsche Zee de onderlinge verhoudingen beïnvloeden. In 1996 bracht een conflict over een rots-eiland voor de Turkse kust beide landen op de rand van oorlog. Pogingen de kwestie-Cyprus op te lossen voor de toetreding van Cyprus zijn uiteindelijk op niets uitgelopen.

De Turkse regering wordt gevormd door de Partij voor Gerechtigheid en Ontwikkeling. Deze partij wordt geleid door Erdogan, een succesvol ondernemer die in 1994 tot burgemeester van Istanbul gekozen werd. De Republikeinse Volkspartij is in 1923 opgericht door Atatürk. De partij is in 1995 gefuseerd met een grote linkse partij en positioneert zich links van het politieke

het parlement, maar maakte begin jaren '90 nog deel uit van de regering. De partij is een groot voorstander van lidmaatschap van de NAVO en toetreding tot de EU. Nationale Volkspartij is een extreem nationalistische paramilitaire organisatie. Ze is ook bekend als 'de Grijsse Wolven', zoals de naam van de jeugdbeweging luidt. De oprichter van de partij werd begin jaren '80 veroordeeld voor de moord op een aantal publieke figuren. Na de verkiezingen van 1999 was de Nationale Volkspartij nog de tweede politieke partij van het land. De Democratische Volkspartij is de enige partij die toegeestaan wordt de Koerdische belangen te behartigen (in tegenstelling tot de PKK).

Religie

Op zijn reis van Antiochië naar

Uitslag laatste verkiezingen
Datum: 3 november 2002

Partijen	Stemmen %	Zetels
Partij voor Gerechtigheid en Ontwikkeling (islamitisch)	34,3	363
Republikeinse Volkspartij (sociaal democratisch)	19,4	178
Partij van het Ware Pad (conservatief)	9,6	-
Nationale Volkspartij (nationalistisch)	8,3	-
Partij van de Jeugd (nationalistisch)	7,3	-
Democratische Volkspartij (Koerdische minderheid)	6,2	-
Overige Partijen	14,9	-

(Bron: www.electionworld.org en www.parliamentaryelections.de)

midden. De Partij van het Ware Pad bestaat sinds 1983. Het is een conservatieve partij met een veel aanhang op het platteland. Op dit moment heeft ze geen zetels in

Anatolië verspreidde Paulus het christendom in de regio en stichtte er de eerste kerken. Tegenwoordig is ongeveer 96 procent van de bevolking islami-

tisch. Ruim 85 procent hiervan behoort tot de soennitische richting. Hoewel er in Turkije sinds 1923 officieel een strikte scheiding is tussen de islam en de staat, heeft de islam vooral op het platteland nog grote invloed op het maatschappelijke leven. Veel schendingen van de mensenrechten in Turkije betreffen beperkingen van de vrijheid van meningsuiting, vereniging en vergadering. Ook de rol van de islam in staat en maatschappij is een onderwerp waarover geen vrije meningsuiting mogelijk is. Uitspraken hierover worden al snel geschaard onder de wettelijk verboden aantasting van het 'seculiere karakter' van de staat. Christelijke en andere religieuze minderheden komen ook regelmatig in het gedrang. Van de tot de Eerste Wereldoorlog talrijke christelijke en joodse gemeenschappen is niet veel meer over. In de grote steden komen nog Grieks- en Armeens-orthodoxe gemeenten voor. Verder zijn er kleine katholieke en protestantse gemeenschappen. In het zuidoosten van Turkije wonen nog enkele duizenden Syrisch-orthodoxen (jakobieten) en Arabisch-orthodoxen.

Economie

Het inkomen per hoofd van de Turkse bevolking is de afgelopen twee decennia ongeveer verdrievoudigd. Op dit moment heeft Turkije een hoog BNP ten opzichte van de andere kandidaat-lidstaten. Turkije heeft de oorspronkelijke achterstand op economisch gebied op Syrië, Rusland en Iran inmiddels omgezet in een ruime voorsprong. Na een lange

periode van stagnatie groeit de economie sinds de jaren '80 sterk, met toerisme en industrie als voornaamste groeisectoren. Niet iedereen in Turkije profiteert van deze economische ontwikkeling. In het westerse verstedelijkte deel leeft de bevolking onder relatief goede omstandigheden (behalve in de verpauperde stadswijken). Maar op de Anatolische hoogvlakte ontbreken de meeste sociale voorzieningen en is het minimumloon onvoldoende om van te leven. De economische groei kent ook momenten van forse terugval. Corruptie en structurele inflatie hebben veel schade aangericht en bovendien is de economische voorspoed geheel geconcentreerd in het westen van het land, waar de zware industrie, de productie van consumptiegoederen en het toerisme te vinden zijn. Eind 2000 en begin 2001 kreeg Turkije te maken met een financiële crisis als gevolg van een poging de inflatie in te dammen onder toezicht van het IMF. Er werd onderzoek naar weinig levensvatbare banken gedaan, wat investeerders er toe bracht zich terug te trekken.

Turkije en de EU

In 1963 sloot de Europese Economische Gemeenschap een Associatieovereenkomst met Turkije. Deze overeenkomst bood een raamwerk voor politieke dialoog en handel tussen de EEG en Turkije. In 1989 vroeg Turkije lidmaatschap van de EG aan. Dit verzoek werd afgewezen, onder andere omdat de mensenrechten niet voldoende gewaarborgd werden door Turkije. Een paar jaar later werd wel een douane-unie

met Turkije aangegaan. Na de Europese Raad van Luxemburg van 1997 verbrak Turkije tijdelijk de politieke dialoog met de EU, omdat het land het gevoel had ongelijk behandeld te worden in vergelijking met de andere kandidaat-lidstaten. De Europese Raad van Helsinki besloot in december 1999 Turkije de status van kandidaat-lidstaat toe te kennen, maar omdat het nog niet voldeed aan de politieke Kopenhagen-criteria werden er geen toetredingsonderhandelingen gestart. Wel komt Turkije sindsdien, net als andere kandidaat-lidstaten, in aanmerking voor een pré-toetredingsstrategie om zijn hervormingen te stimuleren en te ondersteunen.

Op dit moment is een meerderheid in het Europees Parlement van mening dat de EU voorlopig nog geen gesprekken moet aangaan met Turkije over lidmaatschap. Daarvoor is er nog onvoldoende bescherming van minderheden als Koerden en blijft het leger een te grote greep op de samenleving houden. Het Europees Parlement baseert dit standpunt op het rapport van Europarlementariër Oostlander, die als rapporteur namens het parlement advies over dit onderwerp aan de EU-lidstaten en de Europese Commissie heeft uitgebracht. De Europese Commissie moet later dit jaar aangeven of Turkije voldoende vorderingen gemaakt heeft om gesprekken over toetreding te beginnen. Onder Nederlands voorzitterschap moet de EU eind 2004 besluiten of er daadwerkelijk toetredingsonderhandelingen gestart kunnen worden.

Belangrijke data in de geschiedenis van de uitbreiding

- 1963 Ondertekening van een Associatieovereenkomst met Turkije. Deze overeenkomst biedt een raamwerk voor politieke dialoog en handel tussen de EEG en Turkije.
- 1970 Ondertekening van een Associatieovereenkomst met Malta.
- 1972 Ondertekening van een Associatieovereenkomst met Cyprus.
- 1987 Turkije vraagt toetreding aan.
- 1988 Hongarije tekent de eerste Handels- en Samenwerkingsovereenkomst met de EEG. Ook andere Midden- en Oost- Europese landen sluiten dergelijke overeenkomsten.
- 1989 - November: Val van de Berlijnse Muur.
- De EEG start het PHARE-programma voor hulp aan projecten die bijdragen aan het hervormingsproces in Midden- en Oost-Europa.
- 1990 Malta en Cyprus vragen toetreding aan.
- 1991 Ondertekening van de eerste Europa- akkoorden met Hongarije en Polen.
- 1993 - Juni: De Europese Raad van Kopenhagen besluit dat de geassocieerde landen uit Midden- en Oost-Europa en Cyprus en Malta toe kunnen treden tot de Unie, zodra zij hebben voldaan aan de gestelde economische en politieke voorwaarden: de zogenaamde “criteria van Kopenhagen”.
- Bulgarije, Roemenië, Slowakije en de Tsjechische Republiek ondertekenen Europa- akkoorden met de EU.
- 1994 - Hongarije en Polen vragen toetreding aan.
- December: de Europese Raad van Essen stelt de “pré- toetredingsstrategie” op die de afstand tussen de EU en de geassocieerde landen uit Midden- en Oost- Europa moet verkleinen.
- 1995 - Ondertekening van de Europa- akkoorden met Estland, Letland en Litouwen.
- Bulgarije, Roemenië, Slowakije, Estland, Letland en Litouwen vragen toetreding aan.
- 1996 - De Tsjechische Republiek vraagt toetreding aan.
- Ondertekening van het Europa- akkoord met Slovenië.
- 1997 - Juli: De Europese Commissie presenteert “Agenda 2000”, waarin ze de effecten van de uitbreiding, de

pré- toetredingsstrategie en het financiële kader voor de periode 2000-2006 onderzoekt en voorstellen doet om de EU te versterken. De begrotingsvoorstellen van de Commissie worden met enkele wijzigingen goedgekeurd door het Europees Parlement en de Raad.

- December: de Europese Raad van Luxemburg besluit dat met zes kandidaat-lidstaten onderhandelingen over toetreding begonnen kunnen worden: Estland, Polen, Hongarije, de Tsjechische Republiek, Slovenië en Cyprus (de “groep van Luxemburg”).

1998 - Maart: de EU gaat “partnerschappen voor de toetreding” aan met de tien Centraal- en Oost-Europese kandidaat-lidstaten. Het doel hiervan is de landen te helpen bij de voorbereiding op het lidmaatschap door voor elke kandidaat-lidstaat prioriteiten voor hervormingen vast te stellen en financieringen en hulpprogramma’s te organiseren. De Europese Commissie brengt ieder jaar verslag uit over de gemaakte vorderingen.

- Maart: de toetredingsonderhandelingen met de “groep van Luxemburg” gaan van start.

- Oktober: Malta vraagt opnieuw toetreding aan, nadat dit verzoek enige tijd opgeschort is geweest.

- November: de Europese Commissie publiceert de eerste jaarlijkse rapportages over de voortgang van het toetredingsproces met elk van de kandidaat-lidstaten.

1999 - Maart: Europese Raad van Berlijn aanvaardt het in “Agenda 2000” voorgestelde meerjaren begrotingskader. Dit financiële plan moet de opname van nieuwe lidstaten binnen de begroting van de EU mogelijk maken.

- December: de Europese Raad van Helsinki besluit dat besprekingen over toetreding kunnen beginnen met zes andere kandidaat-lidstaten: Letland, Litouwen, Slowakije, Bulgarije, Roemenië en Malta (de “groep van Helsinki”). Turkije krijgt de status van kandidaat-lidstaat toegekend, maar omdat het nog niet voldoet aan de politieke criteria worden er geen toetredingsonderhandelingen mee gestart. Wel komt Turkije, net als andere kandidaat-lidstaten, in aanmerking voor een pré-toetredingsstrategie om zijn hervormingen te stimuleren en te ondersteunen.

1999 - Februari: begin van de toetredingsonderhandelingen met de “groep van Helsinki”.

- Juni: op de Europese Raad van Santa Maria da Feira wordt besloten dat alle westelijke Balkanlanden “potentiële kandidaten” voor toetreding zijn. De EU wil met deze landen een proces van stabilisatie en associatie beginnen.

- December: tijdens de Europese Raad van Nice wordt de uitbreiding voorbereid door een aantal wijzigingen in het Verdrag van de EU (het Verdrag van Nice). Zaken als het aantal stemmen, zetels en commissieleden in de Europese Raad, Parlement en Commissie worden hierin geregeld. Daarnaast wordt een “road map”(kalender) vastgesteld voor de resterende onderhandelingen. De bedoeling is de onderhandelingen met de meest gevorderde kandidaat-lidstaten in 2002 af te ronden opdat deze landen in juni 2004 als lidstaat kunnen deelnemen aan de verkiezingen voor het Europees Parlement.

2000 - Juni: de Europese Raad van Gotenburg stelt vast dat de kandidaat-lidstaten een opmerkelijke vooruitgang hebben geboekt en is van mening dat het mogelijk moet zijn de besprekingen eind 2002 af te ronden met de kandidaat-lidstaten die klaar zijn voor toetreding.

- December: de EU besluit op de Europese Raad van Laken eraan te zullen streven voor het einde van het jaar 2002 de onderhandelingen over toetreding af te ronden met tien kandidaat-lidstaten: Estland, Letland, Litouwen, Polen, de Tsjechische Republiek, Slowakije, Hongarije, Slovenië, Malta en Cyprus. De onderhandelingen met Bulgarije en Roemenië vergen echter meer tijd. Ook besluiten de regeringsleiders een Conventie over de toekomst van de EU in het leven te roepen die aanbevelingen moet doen voor bestuurlijke hervormingen van de instellingen van de EU.

- 2001 - December: de Europese Raad van Kopenhagen sluit de onderhandelingen met de tien kandidaat-lidstaten af en nodigt hen uit op 1 mei 2004 toe te treden tot de EU. In december 2004 zal de EU beoordelen of en wanneer onderhandelingen met Turkije over toetreding kunnen beginnen.
- 2002 - 9 april: het Europees Parlement keurt de toetreding van de 10 kandidaat-lidstaten goed.
- 16 april: ondertekening van het toetredingsverdrag door de 15 lidstaten en de 10 kandidaat-lidstaten in Athene.
- 20 en 21 juni: op de Europese Raad van Thessaloniki bespreken de Europese leiders het ontwerpverdrag van de Europese Conventie over de toekomst van Europa.

Referenda: de burgers van de nieuwe lidstaten spreken zich uit

- 8 maart: de bevolking van Malta spreekt zich in een (niet-bindend) referendum met 53 procent van de stemmen uit voor toetreding tot de EU.
- 23 maart: in Slovenië wordt een (bindend) referendum over de toetreding met 90 procent van de stemmen aangenomen.
- 12 april: ook in Hongarije wordt een (bindend) referendum over de toetreding gehouden: 83 procent is voor toetreding.
- 10 en 11 mei: ruim zestig procent van de stemgerechtigden in Litouwen neemt deel aan het (bindende) referendum over toetreding en ruim negentig procent van deze kiezers stemt voor toetreding tot de EU.
- 16 en 17 mei: in Slowakije wordt de minimaal vereiste opkomst van 50 procent voor het (bindende) referendum over toetreding tot de EU ternauwernood gehaald, maar van de Slowaken die hun stem uitgebracht hebben, stemt ruim 90 procent voor toetreding.
- 7 en 8 juni: van de 59 procent van de Polen die zijn stem uitbrengt, stemt ruim driekwart voor aansluiting bij de EU in een (bindend) referendum over toetreding.
- 15 en 16 juni: de opkomst bij het (bindende) referendum over toetreding in Tsjechië bedraagt 55 procent. Een meerderheid van 77 procent van de Tsjechische kiezers stemt voor het EU-lidmaatschap.

Interessante links

- Europese Beweging: www.europese-beweging.nl (ook materiaal voor scholieren)
- Europees Parlement: www.europarl.eu.int
- EVP/ED-fractie Europees Parlement: www.epp-ed.org
- Europese Commissie: www.europa.eu.int/comm/enlargement
- Europese Commissie Vertegenwoordiging in Nederland: www.eu.nl
- Ministerie van Buitenlandse Zaken: www.minbuza.nl (voor informatie over landen kies: Reizen en landen – Landen, voor informatie over de EU kies: Europese samenwerking)
- Verkiezingsuitslagen: www.parties-and-elections.de en www.electionworld.org
- Informatie over politiek en partijen: www.europeanforum.net
- Informatie over landen: [www.landenweb.com](http://www landenweb.com)

Belangrijke momenten op de EU-agenda

2003

- 14 september: Referendum (niet-bindend) over toetreding tot de EU in Estland
- 20 september: Referendum (bindend) over toetreding tot de EU in Letland

2004

- 1 mei: Toetreding van de tien nieuwe lidstaten tot de Europese Unie!
- juni: Verkiezingen Europees Parlement
- juli -december: Nederlands EU-voorzitterschap.
Het voorzitterschap speelt een belangrijke rol in het werk van de Europese Raad als drijvende kracht achter de wetgevende en politieke besluitvorming. De voorzitter organiseert de bijeenkomsten en zit ze voor. Momenteel wordt de Raad iedere 6 maanden door een andere lidstaat voorgezeten, maar de Conventie heeft voorgesteld deze organisatie van het voorzitterschap te veranderen.

Colofon

Deze brochure is een uitgave van de Eduardo Frei Stichting en de Commissie Buitenland van het CDA. Met speciale dank aan de bijdrage die Marjon van der Veen geleverd heeft in het kader van haar stage voor haar studie aan de Universiteit van Utrecht.

